

Sranan odo buku

Guno Hoen

bron

Guno Hoen, *Sranan odo buku*. Z.n., Paramaribo 1989 (2de druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/hoen042sran01_01/colofon.php

© 2016 dbnl / erven Guno Hoen

binnenkant voorplat

‘DE HERE ZIJ MET U, GIJ DAPPERE HELD.’

Richteren 6 vers 12

Opgedragen aan mijn oudste dochter

Ingrid Rolita Hoen

IV

Op weg naar de stad succes.
Passeert men het dorp moeilijkheden.
Het succes heeft vele vaders.
Het verlies is wees.

Woord vooraf

Conservering van oude beproefde waarden blijkt steeds voor de instandhouding van onze cultuur een conditio sine qua non, een onvermijdelijke voorwaarde dus, zonder aan welker voldoening van geen op- en/of herleving sprake kan zijn.

Een van deze voornamen waarden is ongetwijfeld het oprechte respect dat wordt opgebracht voor onze voorouders, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog.

Wij doelen op die generaties, die lachten omdat zij niet wensten te huilen en al hun leed hebben weten te verteren door onder andere kernachtige gezegden te creëren. Odo's waarin zij enerzijds tegelijk een leidmotief verankerden.

Het is de bedoeling van 'Sranan Odo's' om als eerste in de nieuwe officiële spelling van ons sranantongo om dit genre een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het Taalgebeuren in ons land.

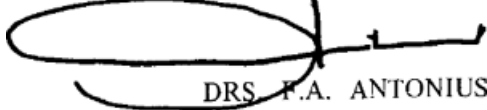
Odo's hebben altijd een grote betekenis gehad in onze samenleving. Aan de hand van Odo's worden diep gelegen gedachten en concepties op zeer kernachtige wijze weergegeven. Daarom veel eerbied, respect en waardering voor allen die op dit gebied pioniers werk hebben verricht.

De schrijver van 'Sranan Odo's' heeft dan ook zeer bewust gekozen voor een inhoud, die de bezitter van het boek ertoe doet neigen verdere studie te maken van de achtergronden van deze materie.

Dank aan allen die de verwerkelijking en effectuering van dit boekwerk hebben mogelijk gemaakt.

Wij zijn ervan overtuigd dat 'Sranan Odo's' een waardige bijdrage zal blijken te zijn aan onze cultuur en ons taaleigen.

Direkteur Cultuur,

DRS. F.A. ANTONIUS

Wan wortu na fesi

Na wan bun en warti sani te wan pipel e lespekti en e hori en kulturu. En moro fara a de meki den granrutu tori fu en fosten bigi sma no lasi. Bika te lespeki en warderi no de gi bigi wroko fu den di gwe na un fesi, dan tru fri no kan de.

Wi abi na bribi taki wan fu den moro prenspari sani di wi mus ori na wi ede na fu un kan tyari un leki warti en dya dya Srananman nanga wi egi denki en du.

Foe dati ede den prenspari bigi fosten wroko fu un fosten bigisma gi a skrifiman fu a buku disi na krakti fu bondru den tori disi kon na wan.

En so wi e prakseri na ten di un bigi sma ben de na katibo (srafuten) en te den ben sidon te neti na den kokolampu e rostu na baka den deiten tranga wroko.

Dan someni fu den tori di skrifi na ini a baku disi den tyari kon na fesi, fu den ben kan fergiti fu wan syatu ten den deiten pansboko. Fu dat ede wi e aksi furu warderi nanga lespeki gi den sma disi di meki ala den warti tori disi si na deiten faya.

Wi de presenti na buku nanga gran tangi gi a ministeri fu skoro afersi, sabidensi nanga kulturu, di gi wan warti yepi fu meki a wroko disi doro en marki.

Srefi tu wi wani fu gi krakti funamku na den yonguwan na un mindri, fu den leisi en ankra den odo disi na ini den ton ton fu den ede.

Bika na a fasi disi wi kan yepi fu tiri wi kondre na wan warti en leti fasi.

NA SKRIFIMAN

G. HOEN

Dankbetuiging

Het past ons uit diepe erkentelijkheid de medewerking te memoreren die van verschillende personen en instanties is ondervonden bij de tot standkoming van het boekwerk 'Surinaamse Odo's', dat naar wij hopen in een behoefte zal blijken te voorzien.

De soms schier spontane hulpverlening heeft ons andermaal gesterkt in het oordeel dat nog altijd Surinamers het eigene op zijn juiste waarde weten te schatten.

Een greep uit de groep waarachtigen, die ons met raad dan wel met daad (o.a. financien) heeft bijgestaan, verbiedt ons voorbij te gaan aan namen als: Ministerie van Onderwijs, Wetenschappen, Cultuur en Milieubeheer, Elgawa N.V., Ingenieursburo Consulting Services nv., Nationale Bemiddelings Mij, Eerste Verzekeringsmijde Nationale N.V. Onze dank gaat uiteraard ook naar alle hier niet genoemden en wij vertrouwen erop dat zij onze waardering voor hun zo noodzakelijke steunverlening niet in twijfel zullen trekken.

De Auteur,

G. HOEN

Fa fu leisi én Skrifi Sranantongo

Hoofdregel

In het Sranan schrijven we de woorden zoals zij in hun volle vorm worden uitgesproken.

b.v.

Men hoort: Mi sab tak a bun.

Maar wij schrijven: Mi sabi taki a bun.

De gebruikte tekens

Het Sranan maakt gebruik van de volgende lettertekens.

Medeklinkers: B, D, F, G, H, K, L, M, N, P, R, S, T, W, Y,

Klinkers: A, E, I, O, U en ook: È, Ò.

De overige lettertekens: C, J, Q, V, X, Z worden niet gebruikt, behalve in leenwoorden.

Medeklinkers

We gebruiken de volgende medeklinkers.

b als in batra

d als in dala

f als in faya

g als in gotro

h als in hari

k als in kakalaka

l als in lampu

m als in matamata

n als in nefi

p als in patu

r als in rutu

s als in susu

t als in tafra

w als in waswasi

y als in yesi

Medeklinker combinaties

Er zijn ook klanken in het Sranan die geschreven moeten worden met een combinatie van medeklinkers.

dy als in dyogo

ty als in tyapu

ny als in bonyo

ng als in planga

sy als in syow

Klinkers

Het Sranan maakt gebruik van de volgende klinkers.

a als in bana

i als in fisi

e als in tere

maar ook als in baster

o als in boto

u als in buku

Het Sranan maakt ook gebruik van:

é als in énter

ó als in kóf

Twee klanken

De volgende tweeklanken komen voor in het Sranan.

ai als in nanai

ei als in freifrei

èi als in rèis

oi als in boi

ui als in bui

aw als in kaw

ew als in lew

ow als in fowru

Het aaneenschrijven van woorden

Combinaties van verschillende woorden worden aaneengeschreven, wanneer de samenstellende delen binnen de combinatie een andere functie of betekenis hebben dan daarbuiten.

b.v. mofoneti (vooravond) of
bigifutu (filariabeen) in tegenstelling tot
wan bigi futu (een grote voet)

Combinaties van dezelfde woorden (reduplicaties) worden altijd aaneengeschreven.

b.v. taktaki (geklets)
nomonomo (voortdurend)

Combinaties van een woord met een voorafgaand of volgend element dat in het actuele taalgebruik niet voorkomt, worden aaneengeschreven.

b.v. omeni (hoeveel)
someni (zoveel)
korkutreki (kurkentrekker)

Wanneer het voorafgaand element op een klinker of een tweeklank eindigt en het volgend element met een klinker begint, verbindt men beide elementen door een koppelteken.

b.v. blaka-uma (heestersoort)
trow-oso (bruiloft)

Ter wille van de leesbaarheid kan bij (lange) samenstellingen een koppelteken worden gebruikt.

b.v. neigitenti-na-neigi (negenennegentig)

Enkele voorbeelden

Safriso freiriman

Dyoniman,
 sortu tongo
 yu e tagi a uma
 taki
 yu e dipi gwe
 te na ini en yeye?

Ma na wi ede
 munkenki e wai
 na baka a rutu
 fu wan palmbon

Dan ala a mofoneti tron dren.

Den palmbonwiwiri
 e suku fu fadon kon na gron
 Mofobuba san e kari switi nen.
 Dan yu nanga yu uma tron wan.

Uit: Michael Slory, 'Efu na Kodyo..'
 (pg. 48)

Odo

Gado sabi san a du,
 a no gi asi tutu

Efu yu wani koti liba abra,
 yu no mu kosi kaiman mama.

Ala pirtifi a no lafu.

Ala busmeti e nyan kasaba.
 ma konkoni e tya nen.

Wi Kondre

Sranankondre, diri kondre
Yu mi lobi nomru wan

Ibriwan fu wi abi na diri prekti, efi wi si efu sabi wan sani, di no de bun fu wi kondre, fu wi opo wi sten, bari tranga meki alasma di abi yesi fu yere, musu yere.

Na den kribaiten yu abi furu sma, di e libi wi kondre gwe nanga a bun pramisi taki, te den kon na Holland, den sa wroko gi wi kondre..... Sonwan fu den ben abi bun okasi fu wroko gi wi kondre na ini a kondre srefi.... Presi fu dati den ben du tra sani.... Efi boto ben de na syoro, kaba a no ben teki yu, a no noya, di a de na mindri liba, a sa drai kon tek yu.... Te anu gwentu koti bigi tonton, a trobi tumusi fu libi.

Kondreman, un luku syap!

Ba Kodyo

Wi tongo

Sranan, wi lobi yu fu tru,
Pe tongo de, di switi leki yu!
Ma wansi trawan de, toku yu wi wani
Fu di yu na Sranan - wi eigi sani.

naar: Futuboi, januari 1947

Korte handleiding voor de spelling van het Sranan

1. Schrijf nooit ie.

Fout:	pasia	Goed:	pasi (weg, straat)
	wienie		wini (winnen)
	lobie		lobi (liefde)

2. Schrijf nooit ng op het eind van een woord.

Fout:	tang	Goed:	tan (blijven)
	wang		wan (één)
	Sranang		Sranan
	bung		bun (goed)

3. Schrijf nooit in één woord dubbele s, dubbele k, enz.

Fout:	passi	Goed:	pasi (weg, straat)
	nakki		naki (slaan)
	lobbi		lobi (liefhebben)

4. Schrijf nooit in één woord dubbele e (ee), dubbele a (aa), enz.

Fout:	dee	Goed:	dei (dag)
	pree		prei (spel, spelen)
	waarti		warti

5. Schrijf nooit dubbele o (oo) maar ow.

Fout:	skootu	Goed:	skowtu (politie)
	troostu		trowstu (troost)
	fooru		fowru (kip, vogel)

6. Schrijf nooit z, altijd s; nooit v, altijd f; nooit c, altijd k.

Fout:	zabi	Goed:	sabi (weten, kennis)
	vuru		furu (veel, vol)
	cowru		kowru (koud, kou)

7.

Verder schrijft men:

Fout: kenki
gengen
anjisa

Goed: tyentyi (veranderen)
dyendyen (klok, bel)
anjisa (hoofddoek)

8. Mama kan men afkorten als m'ma; fufuru als f' furu;
babari als b'bari. Waar er een of meerdere letters worden weggelaten, komt er een komma in de lucht (apostrof).

Aanwijzingen voor de gebruiker

1. De spraakklanken R en L zijn in sommige woorden verwisselbaar. In de woordenlijst is de meest voorkomende vorm opgenomen. Daar in een gesprek of in een tekst de andere vorm kan voorkomen, moet de lezer de alternatieve spelling opzoeken voor woorden die hij in de lijst niet kan vinden.

B. v.: walapa is niet opgenomen, maar warapa wel.

2. Men dient er rekening mee te houden dat één Sranan woord dikwijls verschillende functies kan hebben en dat niet alle functies altijd vermeld zijn.

B. v.: ebi kan voorkomen als adjectief: zwaar, als substantief: last, vracht, en als werkwoord: zwaar zijn of zwaar maken.

In de woordenlijst zijn alleen de eerste twee functies verwerkt.

Uit de slaventijd in *odo's*

Sabi diri, wijsheid is kostbaar; ze komt ons niet aangewaaid

Men wordt wijs door de jaren en door de ondervinding, en wat vroegere geslachten aan lessen uit hun ervaringen geleerd hebben, wordt ons jongeren overgeleverd als de wijsheid van onze voorouders.

Dit geldt voor alle landen en volkeren, dus ook voor Suriname. Maar op het gebied van overgeleverde wijsheid hebben wij bij ons nog iets heel bijzonders.

Heeft u er weleens aan gedacht, dat in de spreekwoorden en zegswijzen van onze Volkstaal, in de *odo's*, een grote schat van oude wijsheid bewaard ligt? Ze zijn niet zo maar vreemd of grappig. Vaak hebben ze een diepe betekenis en bevatten ze prachtige staaltjes van de levenskunst van een deel van onze voorouders, degenen die als slaven uit Afrika hierheen gebracht werden. Het is dan ook niet te verbazen dat heel wat van zulke *odo's*, ondanks de grote afstand in tijd en ruimte, een opvallende gelijkenis vertonen met de spreekwoorden die ook vandaag nog gangbaar zijn in West-Afrika, de streek waar in hoofdzaak de vroegere slaven van Suriname vandaan kwamen, en waar bijvoorbeeld de nieuwe republiek Ghana ligt. In Ghana gebruiken de mensen een aantal *odo's* die precies dezelfde zijn als die van ons.

Toen de Afrikanen als slaven naar hier gevoerd werden, hadden ze niet veel mee te brengen, behalve datgene wat in hun binnenste leefde. Dit was hun kostbaarste schat, die ook de wreedste meesters hun niet konden ontnemen. In hun binnenste leefde veel oude wijsheid, die deze slaven hard nodig hadden in de vreselijke omstandigheden waarin ze in Suriname terechtkwamen. Heel wat daarvan is tot op de huidige dag bewaard gebleven in de oudste *odo's*. Maar het is lang niet altijd meer herkenbaar als iets Afrikaans. Veel van wat eeuwen geleden van Afrika naar hier werd overgebracht, is ons zo eigen en vertrouwd geworden, dat we menen dat het typisch Surinaams is. Of we weten het wel, dat het ergens anders vandaan komt, maar we denken er zelden meer aan.

Maar wijsheid houdt nooit op. Ook in Suriname deden de slaven hun ondervindingen op, waaruit ze hun lering haalden, - lessen die ze dan kort en krachtig in de *odo's* onder woorden brachten. Het is minder bekend, dat onder de *odo's* die al eeuwen geleden hier in Suriname zelf zijn ontstaan, en waarvan er gelukkig nog honderden zijn blijven voortleven in de volksmond, een flink aantal wordt aangetroffen, dat duidelijk de kenmerken verraadt van de tijd waarin zij ontstonden, - de tijd van slavernij en slavenhandel, van rijke plantages en ondernemende weglopers. Wij kunnen van dergelijke oude *odo's* zelfs heel wat leren over de toestanden en gewoonten van die dagen. Ze zijn kenmerkend voor de slaventijd.

Ja zeker, sommige uitdrukkingen zijn net als schilderijen, ze blijven een beeld vertonen van de omgeving waarin ze het eerst gebruikt werden. Dat had u niet gedacht, maar het zal aanstonds bij herhaling blijken. Daarvoor is alleen maar nodig bepaalde *odo's* een beetje scherper te bekijken, en ze te vergelijken met de gegevens die ons uit de geschiedenis van ons land ter beschikking staan. We moeten leren om ons heen te kijken en op te letten, om zo uit de dingen van onze naaste omgeving onze eigen geschiedenis te leren.

De voorbeelden die we hier zullen nagaan, zijn ontleend aan een paar verzamelingen van meer dan zeventien *odo's*, die enkele mensen hebben aangelegd omstreeks het jaar 1850, dus nog volop in de slaventijd. Aan hun ouderdom van meer dan een eeuw valt dan ook niet te twifelen. Integendeel, ze zijn vermoedelijk nog heel wat ouder, want een spreuk - ook de pittigste - die iemand bedenkt, wordt niet zo-maar van de ene dag op de andere tot *odo* verheven. Zo'n spreuk moet eerst lang van mond tot mond gaan, moet algemeen bekend worden zijn, voordat iets dergelijks 'gemeengoed', dat is: het eigendom van iedereen geworden is, om dan pas met recht een spreekwoord, een pittige, wijze overlevering, een 'odo' genoemd te kunnen worden.

Bij wie zo'n *odo* het eerst ontstaan is, herinnert zich dan niemand meer. Ze hebben geen speciale makers. Maar de tijd en de omstandigheden van het ontstaan zijn onwillekeurig in de woorden opgenomen, blijven bewaard en zijn terug te vinden door wie de kunst verstaat om alles uit de woorden te halen wat ze verbergen.

Dit gaan we eens proberen te doen in de volgende hoofdstukken, en we kunnen er nu al zeker van zijn dat onze moeite rijkelijk zal worden beloond.

Sommige odo's leggen zelf de nadruk op hun hoge ouderdom

Er wordt altijd gezegd, dat ze uit de mond van een oudere komen, die de nodige ervaring heeft om te kunnen meepraten en de wijsheid in pacht te hebben. Dit is het geval met de volgende spreuk:

'Owroe nengre takt: Efi bigi alen no kiri mi, dow-watra no sa kiri mi; de oude negers zeggen: als ik door de stortregen niet sterf, zal ik door de ochtenddauw zeker niet sterven.'

Ze bedoelen daarmee: als iets ergs me niet klein krijgt, zal iets minder ergs mij weinig deren. De oude slaven, die hun leven lang in weer en wind op de plantages hadden moeten werken en er niet aan gestorven waren, hadden recht van spreken, want ze hadden het bewijs geleverd, dat ze tegen een stootje konden. En op het veld leerden ze ook de wijsheid, dat wij elkaar leven en bestaan moeten gunnen. *'Bana no moe kiri kofi, kofi no moe kiri bana;* Bananenbomen moeten geen koffieboomen verstikken en koffieboomen geen Bananenbomen.'

De oude slaven wisten bovendien ook, dat de hardste schreeuwers en druktemakers zelden de beste werkers waren, en stelden dan ook vast: *'A no babariman e broko pranasi;* het zijn niet de schreeuwers die de plantage komen verwoesten.' De weggelopen slaven die zich op de plantageeigenaren kwamen wreken, deden dit bij voorkeur 's nachts, in alle stilte. Rampen kondigen zich dan ook zelden aan, leert ons de *odo*, en de hond die niet blaft, is gevaarlijker dan de blaffende, waarvan het heet, dat hij niet bijt. Pas dit maar toe op het leven! Van wie zijn weetje weet, kan dan gezegd worden: *'Boesnengre sabi o pranasi a e broko;* de bosnegers - weggelopen slaven - weten best welke plantages ze zelf aanleggen, en welke ze verwoesten.' Ze doen het een op plaatsen waar ze geen gevaar lopen en waar ze zelf plezier of voordeel van hebben, en het ander, waar ze zich veilig kunnen wreken. Iedereen weet best waar zijn eigen voordeel ligt.

A

S.O. Ala me ti e nyan kasaba, koni koni wawan e tyari a nen.

L.V Alle dieren eten cassave, maar alleen de koni koni draagt de naam.

N O. Alle mensen doen kwaad, maar slechts één wordt beschuldigd

N.S. De zondebok. Het zwarte schaap.

A no a kaw di bari bu wawan watra e kiri

Niet alleen de koe die boe roept is dorstig.

Een gevaarlijke arbeid verrichten voor een ander, die zich zelf buiten schot houdt en ervan geniet(profiteert).

Kastanjes voor anderen uit het vuur halen.

Aksi baka e tyari trobi.

Navraag brengt ruzie.

Handelingen plegen, die nadelige gevolgen kunnen hebben wanneer de benadeelde het op een confrontatie laat aankomen.

Geesten oproepen, die men moeilijk kan bezweren.

Ala switi abi en bita

Datgene dat lekker is heeft ook een bittere smaak.

Er is geen koe bont of daar is een vlekje aan.

De keerzijde van de medaille.

Alata nanga en tere no sari faya.

Noch de rat, noch zijn staart is voldoende om het vuur te blussen.

Met alle inzet niet in staat zijn zaken op orde te stellen.

Men kan met de hand de stroom niet tegengaan.

Alen fadon ef a no fadon, anamu no sa pina dringi watra.

Regen of geen regen, de anamu zal geen gebrek aan water hebben.

Wie hef kruis heeft, zegent zichzelf.

Alanya ben grun bifo a lepi.

De Alanya was eerst groen eer hij rijp werd.
Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd.

Ala man na man. Ma ala man no sabi fu weri en kamisa en srefi.

Alle mannen zijn mannen maar niet allen zijn in staat hun kamisa zelf te dragen.
Het zijn niet allen koks, die lange messen dragen.

A no ala sani di e brenki na gowtu

Het schone uiterlijk is geen waarborg voor innerlijke deugdelijkheid.
Het is niet al goud wat blinkt.

A moro betre sneki beti yu, libisma no tesi yu.

Het is beter door een slang gebeten te worden, dan de beproeving van een mede mens te moeten doorstaan.

Scherpe distels steken zeer, kwade tongen nog veel meer.

Alwansi yu furu wan baskita nanga tori, na yu du musu sori.

Al vul je een baskiet met woorden, het gedrag zal het moeten aantonen.
Praatjes vullen geen gaatjes.
Woorden mogen het oor verdoven, daden moet men meer geloven.
Holle vaten klinken het hardst.

A srefi tiki di naki na weti fowru sa naki na blaka wan.

Dezelfde stok die de witte kip slaat, zal ook de zwarte slaan.
Hij die een ander in het ongeluk wil storten, wordt dikwijls daardoor zelf het slachtoffer.

Wie een kuil voor een ander graaft valt er zelf in.

A no a srefi dei di wiwiri e fadon na watra a de pori.

De bladeren bederven niet dezelfde dag waarop ze in het water vallen.
Niet alles gebeurt ineens.

Asaw sabi taki en bakasei bigi dat ede meki a swari kronto.

Asaw weet dat zijn anus groot is, daarom slikt hij een kokosnoot.

Wanneer je zeker weet dat je een moeilijk karwei aankan, durf je grote risico's te nemen.

Zelfkennis is goud waard.

A no ala boriman abi na leti fu kari en srefi koki.

Niet een ieder die kookt heeft het recht zich kok te noemen.

Het zijn niet allen koks, die lange messen dragen.

A skopu di diki a grebi fu a poti wan, sa diki a grebi fu gramman tu.

Dezelfde schop die gebruikt wordt om het graf van de arme te delven, zal ook voor dat van de gramman worden gebruikt.

Zij die leedvermaak t.o.v. anderen hebben, worden zelf dikwijls door het leed getroffen.

Heden ik, morgen gij.

Ala piri tifi a no lafu.

De tanden laten zien betekent nog geen lach.

Schijn bedriegt. Het is niet al goud dat blinkt.

Aka misi pikin fowru, a grabu drei wiwiri.

De aka miste het kuiken (zijn prooi) en greep naar droge bladeren.

Genoegen nemen met iets minder, wanneer men het eigenlijke heeft gemist.

Liever iets dan niets. Liever een half ei, dan een lege dop.

Ala nyan bun fu nyan, ma ala taki no bun fu taki.

Alle voedsel is eetbaar maar niet alles moet worden gezegd.

In vele gevallen is het beter niets te zeggen, dan door woorden, hoe goed ook bedoeld, de zaak te bederven of althans niet verder te brengen.

Wie veel praat, heeft veel te verantwoorden. Spreken is zilver, zwijgen is goud.

Ala bigin abi en keba.

Elk begin heeft zijn einde
Lekker is maar één vinger lang.

Ala patu abi en tapun.

Elke pot heeft een eigen deksel.
Zelfs de meest onhandelbare mens komt op zijn weg iemand tegen
die hem goed gezind is.

Atibron no e meki bun pikin.

Kwaadheid baart geen goede kinderen.
Bezint eer gij begint. Niet over één nacht ijs gaan.

Awari domri taki fowru no bun fu nyan, ma en mofo lai nanga wiwiri.

Awari domri zegt dat de kip niet goed is om te eten, terwijl zijn mond vol
kippeveren zit.

De predikant uithangen en wijze lessen doceren, terwijl men zelf deze niet naleeft.
Luister naar mijn woorden, maar let niet op mijn daden.

A luku dundun, a si frafra.

Het schijnt helder maar is wazig.
Schijn bedriegt.

Ala ingi a no abraham.

Niet elke indiaan heet abraham.
Niet iedereen heeft (draagt) het uitverkoren predikaat.
Het zijn niet allen koks die lange messen dragen.

A no ala yuru te todo e bari, alen e fadon.

Het is niet op elk uur dat de kikker kwaakt dat het regent.
Een bepaald gedrag mag nooit als maatstaf dienen om tot een bepaalde conclusie
te komen.

Geen wet van Meden en Perzen.

A moro betre yu opo bana bon, yu no opo libisma.

Het is beter een bananeboom op te tillen dan een mens.

Het is dankbaarder om mensen te helpen van wie je geen dankbaarheid hoeft te verwachten, dan wel teleurgesteld te geraken m.b.t. hen die hun verplichtingen verzaken.

Reken niet op dankbaarheid.

Arwaka taki a keba, Kribisi taki a de ete.

Arwaka zegt het is op, Kribisi zegt er is nog meer.

Wat de ene partij als afgedaan beschouwd, is voor de tegenpartij een zaak die nog in volle gang is.

De strijdbijl is eenzijdig begraven.

Asaw grati fadon, a grabu kerki stonfutu ori.

Asaw glijdt uit en houdt zich vast aan de neuten van de kerk.

Wie in nood verkeert, zal zelfs proberen om zaken die hem niet uit zijn benarde positie zouden kunnen redden, als hulpmiddel aan te grijpen.

Zich aan een strohalm vastklampen.

In tijd van nood citeert zelfs de duivel uit de Bijbel.

Ala dagu abi en dei.

Elke hond heeft zijn dag.

Met een klein beetje geduld, kom je ook aan je trekken.

Ieder op zijn beurt.

Ala dei alen en fadon dyi liba, wan dei liba sa mus fadon dyi alen.

Elke dag regent het inde rivier, eens zal de rivier, dat moeten doen voor de regen.

Men kan niet steeds weer van een kant profiteren.

Voor wat hoort wat - de liefde komt van twee kanten.

Als twee tanden elkaar wassen, worden ze beiden schoon.

Ala bon habi en rutu.

Elke boom heeft zijn wortel.

Iedereen heeft een erfelijkheid.

De appel valt niet ver van de stam.

Asi taki a no tongo mi no abi di mi no e taki, ma Gado meki mi so.

Het paard zegt het is niet dat ik geen tong heb, omdat ik niet spreek maar zo ben ik door God gemaakt.

Ik ben wel uitgerust met een tong, maar het is de scheppers wil dat ik niet kan praten.

God weet waarvoor het goed is.

A no san fesi e sori, ati e tyari.

Niet wat op het gezicht te zien is draagt het hart.

Vel geen oppervlakkige oordelen.

Schijn bedriegt.

A fraga di e wai na a kondre, na a dyendyen dati e loi.

De vlag die in het land wappert, de bel die luidt.

Zich scharen aan de kant waar men het meeste voordeel heeft.

Wiens brood men eet, diens taal men spreekt.

Aksi fu mi frenti, mi sa sori yu mi feanti.

Vraag nu over mijn vrienden, ik zal je mijn vijanden laten zien.

Het is vaak veel gemakkelijker om uit de omgeving van je vijanden te blijven, dan wel je vrienden te vermijden.(aan te wijzen)

Here behoedt mij voor mijn vrienden, over mijn vijanden zal ik zelf waken.

A no a mofo di e freiri, a no dati e seti libi.

De mond die zoete woordjes fluistert geeft geen garantie tot samenwonen.

Iemand gouden bergen beloven.

Mooie woorden zijn niet waar, ware woorden zijn niet mooi.

A no fa adompri komopo na faya, a bun fu nyan.

Als de adompri pas van het vuur komt is het nog niet te eten.

Een al te snelle reactie op zaken, kan nadelige gevolgen hebben.

De soep wordt niet zo heet gegeten, als ze wordt opgediend.

Alenten tingfowru e feti fu meki en oso, dreiten a e frigiti en baka

In de regentijd haast de tingfowru zich een nest te bouwen zodra het droog wordt vergeet hij dat voornemen.

Als men met problemen te kampen heeft, worden de beste plannen voor goede voornemens gesmeed.

Goede voornemens brengt men vaak niet tot uitvoering.

Angri e broko futuman trefu.

Bij honger heeft niemand treef.

Als er direct gevaar aanwezig is, als men inderdaad in nood komt probeert men alles.

Nood breekt wet.

Honger maakt rauwe bonen zoet.

Angri si skapu, na tigri nyanyan.

Het nieuwsgierige schaap is de prooi van de tijger

Wie het gevaar niet ontloopt, zal erin omkomen

Zijn eigen graf delven.

Die zoekt die vindt.

A no fa alen blaka, a no so a de fadon.

Donkere wolken betekenen nog geen zware regenbui.

Schijn bedriegt.

A no babariman e broko pernasi.

Het zijn niet de schreeuwers, die de plantage verwoesten.

Het zijn niet de schreeuwers, die bepalen hoe de invasie moet plaatsvinden.

Veel geschreeuw weinig wol.

Blaffende honden bijten niet.

A dei yu weri doti, na a dei dati yu e mit yu masra ma.

Op de dag dat je niet goed gekleed bent kom je de moeder van je man tegen.

Jou iets overkomen op het meest ongelegen tijdstip.

A sani di fowru e tyari Ion, na dat doksi e swari wantron.

Het gene dat de kip doet rennen, slikt de doks ineens door.

Waar de ene veel moeite mee heeft, wordt door de andere met gemak afgemaakt.

Je moet ervoor in de wieg gelegd zijn (worden)

A siri di yu sai na a froktu dati yu sa piki.

Het zaad dat je zaait levert de soort gelijke vrucht.

Loon naar werken. Wie goed doet, goed ontmoet.

Wie wind zaait, zal storm oogsten.

Anamu no abi watra fu was en fesi, pe a sa feni watra fu was asaw.

De anamoe heeft geen water om zijn gezicht te wassen, waar zal hij het moeten vinden om de olifant te baden.

Van een kikker kun je geen veren plukken.

Alanyabon e teki fonfon gi en pikin.

Alanyaboom neemt pakslaag voor haar kinderen:

Ouders zijn meestal bereid om voor hun kinderen de zwaarste offers te brengen.

Anu gwentu koti bigi ton ton a no sa kaba.

De hand is gewend grote stukken ton ton te snijden, hij zal daar niet mee ophouden.

Men kan zo gewend aan iets raken, dat men doet alsof het een stuk van zijn natuur is.

Gewoonte is de tweede natuur.

B

Betre mi mati mandi, mi boto no boro.

Het is beter een teleurgestelde vriend dan een gat in de boot te hebben.

Je moet niet ten koste van alles jezelf in problemen brengen.

Je naaste niet meer dan jezelf liefhebben.

Bigi nen kiri krabdagu.

Grote naam heeft krabdagu gedood.

Ten onrechte iemand groter voorstellen dan hij in werkelijkheid is.

Iemand over het paard tillen.

Basi tapu olo, meki puspusi nanga bigi dagu tron mati.

De baas heeft het gat gedempt, waardoor de poes de vriend van de grote hond werd.

Vriendschap sluiten met de vijand, om een gezamenlijk doel te kunnen bereiken.

Terwille van de smeer likt de kat de kandeleer.

Nood breekt wet.

Bigi man no abi mandi

Een groot man is nooit teleurgesteld.

Grote geesten hebben geen tijd voor pietluttigheden.

Er zijn vele mannen, doch weinig heren.

Bigin fu waka, a no lon.

Het begin van lopen is geen rennen.

Je moet niet te hard van stapel lopen als je je doel wilt bereiken.

Alle begin is moeilijk.

Betre wan bun birti leki wan farawe kompe.

Beter een goede buur dan een verre vriend.

Van mensen in jouw naaste omgeving ontvang je de snelste hulp.

Een goede buur is beter dan een verre vriend.

Betre afu man Gabi prefu soso Dyani.

Beter een afu man Gabi, dan lege Dyani.

Een klein zeker gewin of bezit is meer waard dan iets dat men nog verwerven moet.

Eén vogel in de hand is beter dan tien in de lucht.

Liever iets dan niets.

Boni ede koti, ma Boni doro de ete.

Boni is onthoofd maar Boni doro bestaat nog.

De held is uitgeschakeld, maar zijn geschiedenis niet.

Babari dagu no e beti.

Blaffende honden bijten niet.

Bigi suma de na yu oso, a de na mi oso tu.

Je hebt ouders thuis, maar ook ik ben evenals jij op mijn hoede.

Vogels van gelijke veren.

Botro switi ma bari mu tapu.

Boter is Iekkenmaar het vat moet dicht.

Lekker is maar één vinger lang,

Aan alles komt een eind.

Broodman taki, ef a no de, yu no kan mek en.

Broodman zegt, als het er niet is kan het niet gemaakt worden.

Van een kikker kan men geen veren plukken.

Ba suku, ba feni, ba tyari.

Hij die zoekt en vindt, moet het ook dragen.

Wie geesten oproept, moet ze ook kunnen bezweren.

Bigin fruku no e pori wroko.

Als je vroeg begint bederft het werk niet.

Een goed begin is het halve werk.

Babun tere, na Babun skin.

De staart van de babun is een deel van zijn lichaam,
 Laat je niet in met familie-aangelegenheden, je wordt meestal het slachtoffer.
 Families kijven, families blijven.
 Het hemd is nader dan de rok.

Bobi na fu uma, ma te a bigi tumsi a e kiri pikin.

De boezem is van de vrouw, maar de te grote moordt het kind.
 Al teveel is ongezond. Overdaad schaadt.

Begiman no e tyari pikin na en baka.

De bedelares draagt geen kind op haar rug.
 Als je ergens om hulp gaat vragen is het niet verstandig om samen met nog een
 andere hulpbehoevende ernaar toe te gaan.
 Vele varkens maken de spoeling dun.

Brafu kowru broko noso sa dringi en.

De soep is koud, de kapotte neus zal hem eten.
 Hulpbehoevenden hebben weinig keus.
 Honger maakt rauwe bonen zoet.

Bun nyan-nyan kiri kawfrei.

Goed voedsel doodt de kawfrei (wesp)
 Een onbezorgd leven leiden
 Leven als een vis in het water - te veel van het goede hebben.
 Voorspoed baart zorgeloosheid.

D

Dagu abi fo futu, ma a no e waka fo pasi.

De hond heeft vier poten, maar hij kan niet vier wegen opgaan.

Het is moeilijk om alle richtingen tegelijk op te gaan.

Dagu abi furu masra, toku a e sribi nanga angri.

De hond heeft vele meesters en toch slaapt hij met een lege maag.

Men kan geen twee goden dienen.

Dyompo ati fu sabaku, meki a no kan fatu.

Omdat de sabakoe steeds in angst leeft kan hij niet vet worden.

Zich in een toestand bevinden waar men zich niet uit weet te redden.

Geen kommer zonder zorgen.

Dede no abi pardon.

De dood heeft geen pardon.

Wat voor de ene mens geldt, geldt ook voor de andere.

Recht voor één recht voor allen.

De dood is genadeloos.

De dood meet niet met twee maten.

Du leti, na mama fu obia.

Goed doen is de moeder van obia.

Vaak wordt een goede handeling met een averechtse tegenprestatie beantwoordt.

Doe goed en zie niet om, want de wereld kent geen dank.

Drai drai fu todo, mek a no abi ede.

Het geaarsel van de todo heeft gemaakt dat hij geen kop bezit.

Een trage opstelling heeft meestal nadelige gevolgen.

Drei watra, nanga bradi fu krika, mek anyumara tron warapa futuboi

De droogte en de breedte van de kreek heeft ertoe geleid dat de

anyumara de futuboi van de warapa is geworden.

Nood breekt wet.

Don no abi dresi.

Tegen domheid bestaat geen remedie.

Er zijn geen mogelijkheden om domme mensen iets bij te brengen; domheid is ongeneeslijk.

Wat helpen kaars en bril, als de uil niet zien en lezen wil (kan).

Dungru neti gwasiman weri moi.

In een donkere nacht kleedt de gwasiman zich mooi.

Gelegenheid maken van het donker om zich anders te vertonen dan in werkelijkheid.

Bij nacht zijn alle katten grauw.

Doro ai na atibronman nyan.

Onderschatting is eten voor de driftige.

Hij die een ander een hak zet, moet bereid zijn om de naweëen hiervan te incasseren.

Wie kaatsen wil moet de bal verwachten.

Die zoekt, die vindt.

Den no e kiri begiman, ma den e kiri fufuruman.

Men doodt geen bedelaars, maar wel dieven.

Handelingen die noodgedwongen worden gepleegd kan men door de vingers zien, maar opzettelijke moeten hardhandig worden aangepakt.

Armoede is geen schande, stelen wel.

Vragen staat vrij, weigeren ook erbij.

Den soro fu kon sensi fonfon, e libi marki na baka.

Wonden van gewetenswroeging laten littekens achter:

Als je door handelingen of anderszins ten onrechte anderen leed aandoet, zal je uiteindelijk ervoor moeten boeten.

Het kwaad loont zijn meester.

E

Ef yu no abi finga, yu no kan mek kofu.

Als je geen vingers hebt kun je geen vuist maken.

Als je niet over de nodige middelen beschikt, is het voor jou uitgesloten om een bepaald doel te bereiken.

Overmacht.

Ef yu abi boto, yu mus abi pari tu.

Als je over een boot beschikt, moet je ook een pagaai hebben.

Het ene hoort bij het ander.

Ef yu dansi na munkenki yu no kis nen, san na dungru mun.

Als je in maanlicht danst en niet wordt geëerd, wat dan in volkomen duisternis.

Als je op klaarlichte dag niet geëerd wordt voor je prestaties, hoe verwacht je die eer dan 's nachts te bereiken als het pikdonker is.

Geluk is nergens te koop.

Ef mi lus mi kakafowru, yu sa musu fu tap yu umaafowru.

Als ik mijn haan los laat zal je moeten zorgen dat je hen niet los loopt.

Als er gevaar dreigt, zal je voorzorgsmaatregelen moeten nemen.

Voorkomen is beter dan genezen.

Espresi no abi pardon.

Opzet heeft geen pardon.

Een tegen beter weten in gepleegde negatieve handeling, zal niet ongestraft mogen blijven.

Het kwaad loont zijn meester.

Ef ebi alen no seki mi, san na wan pikin dow watra.

Als een zware regenbui mij niet heeft gedeerd, wat is dan een beetje dauw water.

Als je in staat bent om een groot probleem te overbruggen zal het jou zeker niet moeilijk vallen om je van niet beduidende zaken te ontdoen.

Komt men over de hond, dan komt men ook gemakkelijk over de staart

Ef tigri no e fertrow en egi futumarki, fa sa fertrow dagu tere.

Als de tijger zijn eigen voetsporen niet vertrouwt, hoe zal hij de staart van de hond vertrouwen.

Iemand die een slecht geweten heeft, vertrouwt zijn eigen schaduw niet.

Gewetenswroeging hebben.

Ef neti ben kan tron dei yu sa si fa gramam e bosu surdati wefi na ondro bon.

Als de nacht dag zou kunnen worden, zou je de gramam de vrouwen van de soldaten zien kussen onder de boom.

Van een bepaalde situatie gebruik of wel misbruik maken en zich heel anders voordoen dan men in werkelijkheid is.

De kat in het donker knijpen.

Ef baka ben abi yesi, ondrofeni no ben sa de.

Als de rug oren had hoefde ondervindingen niet te bestaan.

De mens zou te gemakzuchtig zijn, wanneer hij ook vanuit zijn rug zou kunnen waarnemen.

Teveel van het goede.

Ef pisi no e kiri yu, no fasi yu woron.

Als je geen neiging hebt om te plassen moet je je schaamsdeel niet aanraken.

Overleg goed alvorens tot handelen over te gaan. Geef u rekenschap van de strekking van Uw besluiten, want anders wordt het kort beraad, lang berouw.

Bezint eer gij begint. Gedaan en later nagedacht heeft menigeeen in rouw gebracht. Maak geen slapende honden wakker.

Ef sapakara e wroko na smid oso, lagadisa no kan pina owru isri.

Als de sapakara in de smederij werkt zal de hagedis niet aan oud ijzer ontbreken.

Zoveel mogelijk profiteren van de positie waarin men zich bevindt.

Wie het kruis heeft, zegent zichzelf.

Wie het dichtst bij het vuur zit, warmt zich het best.

Ef pataka taki warapa tere koti, yu kan bribi en, bikasi ala tu na ondro watra den e tan.

Als de pataka zegt dat warapa's staart gesneden is kun je hem geloven want ze blijven allebei onder water.

Wanneer je dagelijks met elkaar optrekt, bestaan er geen geheimen voor elkaar.

Ons kent ons - zijn pappenheimers kennen.

Ef yu kamisa no tai steifi, yu no musu go na prei.

Ingeval je jouw Kamisa niet stevig omgord hebt, ga niet naar een prei.

Roep geen geesten op als je ze niet kan bezweren.

Bezint eer gij begint.

Ef yu lobi na okro, yu musu lobi en siri tu.

Als je van oker houdt, moet je ook van haar zaden houden.

Wie rozen wil plukken moet de doornen verdragen.

Ef yu no wani afrontu, yu no musu go na kolesi.

Als je niet geaffronteerd wenst te worden, ga dan niet naar kolesi.

Blijf zo ver mogelijk van zaken, die jou in een nadelige positie kunnen brengen.

Wie het gevaar niet ontwijkt, zal erin omkomen.

Ef yu naki alata, a de hati en tere.

Slaat men de rat, het doet ook zijn staart pijn.

Laat je zo weinig mogelijk in met familie-aangelegenheden (ruzie).

Scheldt men de dief, het hindert de diefjesmaat.

Ef yu bai wisi, yu musu bai koni tu.

Als je wisi koopt moet je tegelijk ook kennis kopen.

Als je van start gaat met moeilijke zaken, moet je vooraf voor zorgen met de kennis daartoe voldoende uitgerust te zijn.

Als je geesten oproept, zal je ze ook moeten bezweren.

Ef yu naki kapa lasi, yu sa yere boriman tongo.

Wie zoekt, die vindt. Wie kaatsen wil, moet de bal verwachten.

Ef law-man e seri en mama; yu mu bai en fos a kisi en srefi.

Wanneer de gek zijn moeder verkoopt, koop meteen voordat een helder moment optreedt.

Snel profiteren van voordelen die worden aangeboden door personen wiens verstand op dat moment beneveld is.

Stel niet uit tot morgen, wat gij heden verrichten kunt.

Smeed het ijzer, terwijl het heet is.

Elen de na bari, ma alamala no bigi a wan.

De haringen zijn in een zelfde vat, maar zijn niet alle even groot.

Niet met een ander vergeleken kunnen worden.

Niet in één adem genoemd kunnen worden, oftewel niet op één lijn staan met minderen.

Verschil moet er zijn.

Niemand is in alle opzichten gelijk aan een ander.

Ef liba no e lon, watra sa tingi.

Als rivier water niet stroomt, stinkt het.

Wie zijn handen niet uit de mouwen steekt, zal ook niets bereiken.

Rust roest.

Ef yu mek yu srefi leki scheid, dagu sa nyan yu.

Wanneer je je als scheid gedraagt, wordt je door de hond opgegeten.

Wie voor zichzelf geen eerbied heeft, kan moeilijk verwachten dat anderen eerbied voor hem zullen hebben.

Iemand die door eigen onvoorzichtigheid, ondoordachtheid, onverschilligheid of onoplettendheid schade, nadeel of ietsel opdoet en daarvoor alleen verantwoordelijk is, hoeft niet op medelijden te rekenen:

Eigen schuld dikke bult.

F

Falawatra srepi yu gowe, nyun frudu sa tyari yu kon baka.

Eb heeft je weggesleept, nieuwe vloed zal je terugbrengen.

Op een zeer gemakkelijke wijze door het leven gaan (geen risico's).

Met de stroom meevaren.

Met alle winden meewaaien.

Furu famiri, furu yorka.

Veel familie, veel yorka.

De ene verbeeldt het beter te weten dan de ander.

Zoveel hoofden, zoveel zinnen.

Famiriman na mekunuman.

Familieleden staan onder alle omstandigheden elkander bij.

Laat je zo weinig mogelijk in, in familie-aangelegenheden.

Familie kijven, familie blijven.

Het hemd is nader dan de rok.

Fowru e opo en frei ma en tere e pori na ondro.

De kip maakt zijn vleugels open, maar zijn staart bederft van onderen.

Eenvoud siert de mens.

Die zichzelf verhoogt zal vernederd worden.

Hoogmoed komt voor den val.

Farawe lobi e go na fergiti buku.

Een verre geliefde gaat in het vergeetboek.

Verre afstanden - van elkaar - doen de genegenheid voor elkaar verflauwen.

Uit het oog, uit het hart.

Fesi ben de bifo spikri.

Het gezicht was voor de spiegel.

De kip was er voor het ei.

Eerstgeboorte recht.

Het hemd is nader dan de rok.

Fosi pesi bron, di fu tu mi e puru lala lala.

De eerste bonen zijn verbrand, de tweede keer worden ze rauw van het vuur gehaald.

Voorzorgsmaatregelen treffen, om te voorkomen dat herhaling van hetzelfde soort probleem optreedt.

Een ezel stoot zich niet twee keer aan dezelfde steen.

Door schade en schande wordt men wijs.

Voorkomen is beter dan genezen.

Fara pasi mek okro tan drei na bon.

Vanwege de lange weg blijft de oker drogen aan de boom.

Er bekaaid vanaf komen.

Ferberde siki no abi dresi.

Een ingebeelde ziekte heeft geen remedie (genezing)

Ondergang en ellende zijn de onvermijdelijke gevolgen van hoogmoed

Hoogmoed komt voor den val.

Fowru yu kan kisi nanga karu, ma anamu yu no e go man kisi.
 Kippen kan je met koren vangen, maar een anamu nooit.
 Je kunt niet een ieder beetnemen, een kool stoven, een koopje leveren.
 Het is niet haalbaar om een ieder knollen voor citroenen te verkopen.

Fo sosomama de na berpegron.
 Fo sosomama ligt op het kerkhof.
 Als je iets wil bereiken, moet je er hard voor werken.
 Niets wordt je zonder meer in de schoot geworpen.
 Alleen de zon schijnt gratis.

Frede man ede no e broko.
 Van de bangerik wordt het hoofd niet stuk geslagen.
 Liever een levende lafaard dan een dode held.
 Voorzichtigheid is de moeder van de porseleinen kast.

Fowru no abi watra fu dringi, fa a sa gi doksi watra fu wasi en skin?
 De kip heeft geen drinkwater voor zichzelf, hoe zal hij dan de doks badwater geven?
 Niet in staat zijn zichzelf van het weinige te voorzien en met de beste wil ter wereld ook niet in staat zijn anderen te helpen.

Fisi psa maswa, ma a no psa dede.
 De vis heeft de fuik ontlopen, maar zijn dood heeft hij niet ontlopen.
 De dood in eerste instantie, in een gevaarlijke zône ontsnappen betekent nog geen algehele veiligheid.
 Uitstel van executie.
 Niet aan de dans ontsprongen zijn.

G

Granwe Granma tifi e seki, na lep-bana e tyari a nen.

Vanoudsher heeft grootmoeder losse tanden, maar de rijpe banaan draagt de naam van het losraken.

Anderen de schuld geven van zaken, die reeds lang niet meer te herstellen zijn.
De schuld in andermans schoenen schuiven.

Gado sabi fu san ede a no gi asi tutu.

God weet waarom hij het paard geen horens heeft gegeven.

Het is niet verantwoord om mensen met zaken (wapens) uit te rusten, die de draagkracht daarvan niet weten.

Geef nooit een aap een scheermes in handen.

Gongosa moro obia.

Kwaadsprekerij is meer dan obia (hekserij).

Kwaadsprekers richten meer schade aan dan hekserij.

Scherpe dissels steken zeer, kwade tongen nog meer.

Gridi man, na bigi ai man.

Een gierigaard is een hebzuchtig mens.

Een gierigaard is een begerig mens.

Gij zult niet begeren wat uws naasten is.

Gado miri en mara fini.

Gods molen maalt fijn.

Hebt vertrouwen in God en alles komt haarfijn in orde.

Gods molen maalt langzaam maar zeker.

Gi grani na grani tanpe.

Geef eerbied aan wie dat toekomt.

Onthoud niemand hetgeen waarop hij aanspraak maakt.

Geef de keizer wat des keizers en gode wat godes is.

Granma koto ben grati, bifo a fesi kon proiproi.

De rok van Granma was eerst glad, voordat het van voren plooiën kreeg.

Eens worden we allen oud.

Ouderdom komt met gebreken.

Grontapu na asi tere, tide a e wai so, tamara a e wai trafasi.

De wereld is een paardestaart, vandaag waait het zo en morgen weer anders.

Denk niet dat je de wereldwijsheid in pacht hebt.

Macht is vergankelijk.

De wereld is een schouwtoneel, elk kijkt ernaar en speelt zijn deel.

Gwasi e waka na titei.

Gwasi loopt aan een touw.

Meestal een bepaald gedragspatroon of ziekte kenmerkend bij bloedverwanten.

Het is een familiekwaal.

Erfelijke belasting.

Gwasiman nyan alata.

Melaatsen eten ratten.

Men zegt weleens, als een hond een mens bijt is dat geen nieuws, maar het omgekeerde is wel groot nieuws - hier wordt een zeldzame handeling gepleegd, die in een uiterste geval nog niet is uitgesloten:

Nood breekt wet - als je geen andere uitweg hebt.

K

Krin ai fu si bun.

Het oog schoonmaken om goed te zien.

Je moet je goed voorbereiden op de toekomst.

Voorzorgsmaatregelen treffen.

Bezint eer gij begint.

Korkori ede: yu sa kisi loso

Paai je het hoofd dan vang je luizen.

Met een klein beetje geduld, kom je het meest aan je trekken.

Men vangt meer vliegen met een lepel honing, dan met een vat azijn.

Kaw dyompo fu teki graman oso, a morsu in egi tere.

De koe maakte een sprong om het gouvernementshuis te pakken maar bemorste zijn eigen staart.

Probeer niet tot een hoogte te komen, die je toch niet zal kunnen bereiken.

Schoenmaker, houd je bij je leest.

Kaw taki, suma fadon, fasi en kindi.

De koe zegt als je valt moet je je eigen knie aanraken.

Je moet niet ten koste van jezelf anderen behulpzaam zijn.

Ieder voor zich, God voor ons allen.

Keskesi si dagu abi mandungo, a kisi adube.

De aap ziet dat de hond een hydrogel heeft en krijgt de hik.

Zich vermaken om het leed van anderen en zelfs rare gevolgen hiervan ondervinden.

Leedvermaak hebben.

Keskesi prodo, a weri stonbanti, a prakseri na misi boksu feskotyi.

De aap heeft zich deftig gekleed met een stonbanti en verbeeld zich dat hij een schort van zijn bazin draagt.

Zichzelf overschatten.

Kumbu siri abi in ferdinste.

Koemboe siri heeft zijn verdienste (voordeel)

Ook oogaanscheinlijk niets beduidende zaken, kunnen van nut zijn.

Wie het kleine niet eert, is het grote niet waard?

Koniman, e du na wroko fu tu man.

De slimme doet het werk voor twee.

Met kennis verzet je met gemak, hetgeen door meerdere domme krachten tot stand gebracht moet worden.

Wie niet sterk is, moet slim zijn.

Kon koni prakseri a koni ma en tori piri na udu baki.

Konkoni denkt dat hij slim is maar al zijn zaken liggen open en bloot in een houten bak.

Hij heeft de verbeelding dat hij slim genoeg is om anderen te bedonderen, maar hij heeft niet door dat alles wat hij doet aan de grote klok hangt.

Krabu ai a no tiki

Kraboe's ogen zijn geen stokken.

Wees op je hoede voor bedrog.

Probeer mij geen knollen voor citroenen te verkopen.

Krosi no priti bigi, a no afu nai bigi.

De kleren hebben geen scheur en hoeven ook niet groot genaaid te worden.

Het gezond verstand doen prevaleren en niet verder ingaan op zaken, die moeilijkheden kunnen veroorzaken.

Korte metten maken. Voorkomen is beter dan genezen.

Krin taki na krin libi.

Schoon spreken is schoon leven.

Openhartig orde op zaken stellen t.a.v. vriend en vijand.

Klare wijn schenken. Zijn mening niet onder banken of stoelen schuiven.

Ongezouten zaken aan de orde stellen.

Kos bigi sma a noti, na fu begi en baka.

Schelden op grote mensen is niets, maar het excuus vragen.

Overleg goed alvorens tot handelen over te gaan.

Bezint eer gij begint. Geen geesten oproepen, die gij niet kunt bezweren.

Kos kosi no e broko soro.

Scheldwoorden geven geen zeren.

Roddelen veroorzaakt geen lichamelijke uitslag.

Uitschelden doet geen pijn, maar hij die dat doet, is een zwijn.

Kes kesi taki: ‘Tan ori no didon na mama, ma na pikin.’

De aap zegt dat vasthouden niet een zaak van de moeder is maar van het kind.

Overweeg goed voor je moeilijke stappen onderneemt, want je zult geen hulp van anderen krijgen als je in gevaar komt te verkeren.

Volhouden is de sleutel der overwinning. Wie A zegt, moet ook B zeggen.

Kes kesi taki: ‘San de na yu bere na fu yu, san de na yu anu na fu ontiman.

De aap zegt wat in je buik is is van jou wat in je hand is, is van de jager.

Wat je in handen hebt is van jou, alles daarbuiten, kan ieders bezit worden (zijn).

Beter één vogel in de hand, dan tien in de lucht.

Beter een half ei, dan een lege dop.

Hebben is hebben krijgen is de kunst.

Keskesi taki: ‘Dyompo tek taki a noti, fu tan ori dape na koni de.’

De aap zegt; ‘Springen naar een tak is niets, vasthouden is de kunst.’

Overleg goed alvorens tot handelen over te gaan.

Geef u rekenschap van de strekking van Uw besluiten, want anders wordt het: kort beraad, lang berouw.

Eerst gedaan en dan gedacht, heeft menigeeen in rouw gebracht.

Bezint eer gij begint.

Krebi ede jepi sisei.

Een kale kop helpt de schaar.

Voordeel trekken uit andermans zwakheden.

Een mans dood, is andermans brood.

Kondre drai, poespoesi nyan sla.

Het land is omgedraaid, de poes eet sla.

Als er direct gevaar of nood aanwezig is, als het werkelijk ernst is, menens wordt, dan heeft men geen keus en pleegt men handelingen die men onder normale omstandigheden achterwege zou laten.

Nood breekt wet.

Als de nood aan de man komt.

Krosi no priti bigi no nai en bigi.

Ga niet redeneren met iemand, die het altijd beter weet.

Trek aan het kortste eind.

Korte metten met iets maken.

Konwaka nanga kon libi a no wan.

Op bezoek komen en komen logeren zijn niet hetzelfde

Je komt pas goed tot de ontdekking met wie je te doen hebt als je voor langere tijd samen optrekt.

Ondervinding is de beste leermeester.

Kwaku taki mi abi weti krosi, ma morsu wroko meki mi no e weri den.

Kwaku zegt: Ik heb witte kleren, maar het is het vuile werk, dat ik niet aantrek.

Zich dingen inbeelden die er helemaal niet zijn.

De druiven zijn zuur.

Konkruman mu doro na kondre, ma a no mu lei.

De roddelaar mag het land ingaan, maar hij mag niet liegen.

Je mag geen misbruik maken van de gastvrijheid die je geboden wordt.

L

Lobi pasi no abi fara.

Liefdesweg kent geen afstand.

Afstanden spelen geen rol als je verliefd bent.

Liefde is blind. Liefde trotseert alle gevaar.

Lespeki fu wan swit brafu, mi sa nyan wan swa ton-ton.

Uit eerbied voor een lekkere brafoe eet ik een zure ton-ton.

Honger doet iets, dat anders niet heel smakelijk is toch lekker vinden en met smaak eten. Geen andere keus hebben.

Omwille van de smeer, likt de kat de kandelaar. Door de zure appel heen bijten.

Honger maakt rauwe bonen zoet.

Lei ati moro soro.

De leugen is pijnlijker dan een zeer.

Veel schade berokkenen aan anderen door leugens te verspreiden.

Verzieken van de hele gemeenschap door leugentaal.

Een leugenaar is een moordenaar.

Langa libi, langa si sani

Lang leven, lang beleven.

Wie een lang leven beschoren is, zal veel ervaring opdoen

Wijsheid komt met de jaren.

Lafu dan yu swa.

Lachen en dan zuur kijken.

Het leven heeft zijn pretje maar vaak ook zijn minder prettige kant.

Een lach en een traan.

Lei abi tere.

Elke leugen heeft een staart.

De zaak zal onaangename gevolgen hebben, evenals een kleine muis een vrij lange staart blijkt te hebben.

Het muisje zal een staartje hebben.

Libisuma e meki barki, ma gado e bow en sipi.

De mensen maken een bark, maar God bouwt zijn schip.

Vaak denkt de mens dat hij tot alles in staat is, maar des Scheppers wil en wijsheid blijft eeuwig bestaan.

De mens wikt, maar God beschikt.

Lobi breni yu ai, berow sa opo en baka.

Liefde maakt de ogen blind, berouw zal het weer openen.

Laat jou geen boter op de tong smeren. Ware woorden zijn niet mooi, mooie woorden zijn niet waar.

De liefde is blind, begint met honing op de lippen en eindigt met een doorn in het hart.

M

Moro betre watra fadon, watrakan no broko.

Het is beter dat het water valt inplaats dat de kruik breekt.

Het minder belangrijke voor het belangrijke opofferen.

Iets boven het andere verkiezen.

Man de na opo, man de na bilo.

Er zijn mensen boven- en benedenwaarts.

Mensen van dezelfde soort, uit dezelfde categorie, met dezelfde eigenschappen - of dezelfde rechten - wijken geen duimbreed voor elkaar.

Aan elkaar gewaagd zijn.

Man miti man, den e kari den srefi broer.

Wanneer een man een andere man ontmoet noemen ze elkaar broer.

Mensen van dezelfde soort, uit dezelfde categorie, met dezelfde eigenschappen - of dezelfde rechten - wijken geen duimbreed voor elkaar.

Aan elkaar gewaagd zijn. Gelijke monniken, gelijke kappen.

Vogels van gelijke veren.

Mi na banketi na batra, tesi mi yu sa kon baka.

Ik ben banketi in de fles, proef mij en je zal terug komen.

Je kan pas dan meepraten of stellen, wanneer je met eigen ogen hebt waargenomen oftewel smaak van iets te hebben geproefd.

Ondervinding is de beste leermeester.

Mi na babunnefi, mi de koti ala sei.

Ik ben babunnefi, ik snij aan alle kanten.

Kijken waar de meeste voordelen te halen zijn. Principeloze mensen, die meestal hun karakter en geest verkopen voor een bordje linzensoep. Voornamelijk in de politiek zijn deze karakterloze gasten te vinden.

Zoals de wind waait, waait zijn jasje. Met alle winden meewaaien.

Een twee-snijdig zwaard. Vreten van alle wallen.

Mi na kotyesi, mi no e bemoei nanga lingaman trobi.

Ik ben kotyesi ik bemoei niet met lingaman ruzie.

Hij houdt zich doof, hij doet alsof hij niets hoort als hij geroepen, aangesproken of om iets aangezocht wordt.

Hij is Oost-Indisch doof.

Mi na sabaku, na sei watra mi e tan.

Ik ben sabaku, ik woon naast het water.

Zijn plaats kennen, weten waar hij thuis hoort. Zich niet opdringen in andermans zaken. Gelaten dulden wat eenmaal onvermijdelijk is.

Zijn ziel in lijdzaamheid zetten. Berusten in zijn of haar lot

Mi na busi doksi, mi no abi fasti libipe.

Ik ben een busi doksi ik heb geen vaste woonplaats.

Geen vaste verblijfplaats hebben. Een zwervend leven leiden. Hij voelt zich overal thuis. Hij is een tevreden mens

Een nomadenleven leiden. Hij past zich aan, aan de gegeven omstandigheden.

Mi na bigi ede, kofu no e mis mi.

Ik ben bigi ede, vuistslagen missen mij niet.

Buiten eigen schuld steeds weer met problemen te kampen hebben.

Degeen wie alle kwaad dat er geschiedt, wordt verweten, die alles voor zijn rekening krijgt.

Pechvogel. De zondebok zijn.

Mi na blafortyi na ini koi, solanga yu e gi mi bakba fu nyan, mi e tan na mi tanpresi.

Ik ben blafortye in de kooi zolang je mij bacoven geeft om te eten, blijf ik in mijn verblijf (woonplaats)

Zich aanpassen aan de gegeven omstandigheden.

Een tevreden mens is een gelukkig mens.

Mi na fini keti, ma mi e tai bigi udu.

Ik ben een dunne ketting maar ik bind groot hout.

Veel meer van weten, kunnen, dan anderen in een oogopslag zouden vermoeden. Vele dingen zijn niet datgene wat men oppervlakkig waarneemt.

Schijn bedriegt. Onderschat niemand.

Mi na tongo, mi de na mindri tifi.

Ik ben de tong, ik ben tussen tanden.

Zich bevinden in een steeds dreigend gevaar, dat aan zijn voorspoed of geluk ieder ogenblik een einde kan maken.

In een lastig parket zitten. Aan gevaar bloot staan. Het zwaard van

Damocles hangt boven zijn hoofd.

Maka no krabu asi.

Doorns krabben het paard niet.

Iets aanbieden wat te gering is om de nood voldoende te lenigen.

Het één is al even slecht, even weinig, als het ander.

Geen zoden aan de dijk zetten. Onbegonnen werk.

Mama na sribi krosi, a no e tapu dede, ma a e tapu syen.

Een moeder is als beddegoed, het bedekt geen lijken, maar wel schaamte.

Een moeder is niet in staat om de dood van haar kind te stuiten, maar in alle andere gevallen zal ze haar kind tenvolle bijstaan.

Moeders kan men niet vervangen.

Mama mofo na bana watra.

Moeders mond is als vocht van de banaan.

De uitspraken van een moeder zijn niet uit te wissen.

Moeders spreken meestal de waarheid.

Mi na yasi, mi no frede gramam lasi.

Ik ben jaws, ik ben niet bang voor het achterwerk van de gramam.

Eerlijk en oprecht zaken aanpakken, zonder aanzien des persoons.

Geen blad voor de mond nemen.

Mi na kopro kanu, te tafra krin, mi sa kon sibi gron.

Ik ben kopro kanoe als de tafel schoon is, zal ik de vloer komen vegen.

Ik ben te vergelijken met Assepoester - pas nadat iedereen zijn buikje rond heeft, is het mij gegund om de restjes te gebruiken.

Ongeluksvogel.

Mi e taki loslosi, yu e taki borbori.

Ik praat over het roosteren en jij praat over het koken.

Antwoord geven op iets - dat helemaal niet gezegd is of geheel niet past bij de gestelde vraag.

Langs elkaar heen praten.

Mi na maka sneki, pe mi gari kon na loktu, na leti dape mi e spiti en.

Ik ben maka sneki waar mijn gal naar boven komt daar spuug ik hem uit.

Hij geeft het juiste antwoord, velst een juiste oordeel.

Geen doekje omwinden.

Het ijzer smeden als het heet is.

Spijkers op de kop slaan.

Stelt niet uit tot morgen wat gij heden verrichten kunt.

Masra ai e meki masra kaw kon fatu.

Het oog van de meester maakt de koe vet.

Het is altijd beter om te waken over je eigen zaken.

Het oog van de meester maakt het paard vet.

Mi a no masra Karkebe preisani, no seni mi go fu tara na janki.

Ik ben geen speelgoed van masra Karkebe, stuur me niet van tara naar janki (kastje naar de muur)

Ik heb het niet graag dat je me van de hak naar de tak stuurt.

Stuur mij niet van Pontius naar Pilatus.

Van het kastje naar de muur sturen.

Mama bere, na nengre sipi, a e tyari bun naga ogri.

Een moeders buik is als een negerschip, het draagt goed en kwaad.

Een moeder heeft oog en oor voor goed en kwaad van haar kinderen.

Mi na meti bonyo, mi ben de na bakra tafra, bifo mi go na dagu preti.

Ik ben het bot ik was eerst op de tafel van de bakra voordat ik op het bord van de hond terecht kwam.

Aan lager wal geraken.

Masra ai meki masra kaw fatu.

Het oog van de meester maakt de koe vet.

Iemand die genoeg aandacht besteedt aan zijn eigen zaken heeft de beste kansen om deze in goede banen te leiden.

Moses dede, ma gado de.

Moses is dood maar God is er nog.

Als de nood het hoogst is, is de redding nabij.

Volhouden is de sleutel der overwinning - waar een wil is, is een weg.

Mi na pritpanyi

Ik ben een gescheurde lendendoek.

Geen omwegen bewandelen om het doel te bereiken oftewel de waarheid te spreken.

Geen blad voor de mond nemen - Recht door zee gaan - Geen doekjes erom winden.

Maka sutu friman a puru en atibron na tapu srafu.

De doorn steekt de vrijeman, hij wordt boos op de slaaf.

De sterken of zij die het voor het zeggen hebben, gooien de schuld op zwakkeren voor zaken waaraan zij helemaal niet schuldig zijn.

Machtsmisbruik.

Maka sneki taki libisuma e frede mi tifi, ma fa fu den igi tongo dan.

De makkaslang zegt dat de mens bang is voor zijn tanden, maar hoe staat het met hun eigen tong.

Vele mensen verwijten anderen zaken waaraan zij zichzelf schuldig maken.

De splinter in andermans oog wel zien, maar niet de balk in eigen oog.

Mi na kakalaka mi no ab leti na fowru mofo.

Ik ben kakkerlak, ik heb geen gelijk in de snavel van de kip.

Ik ben de zondebok, - Het zwarte schaap. - Assepoester.

Mi opo yu luku dansi, yu opo mi luku feti.

Ik heb je opgetild om het dansen te zien, jij tilde mij op om een gevecht te zien.

Van iemand voor wie je alle goeds voorover hebt, een onheuse behandeling terugkrijgen.

Van je vrienden moet je het hebben.

Ondank is 's werelds loon.

Moni no e bai yeye.

Geld koopt geen karakter.

Het leven kent nog veel meer waardevolle dingen dan alleen maar het materiële.

Geld is veel, maar niet alles.

Met geld koop je geen karakter.

Mi a no profosu, mi no e puru dede na watra.

Ik ben geen profosoe, ik haal geen doden (lijken) uit het water.

Geen problemen van anderen nodeloos op de schouders halen.

Dat varkentje zal je zelf moeten wassen.

Mi na sara sara, mi no man nanga hati watra.

Ik ben de sara sara ik kan niet tegen heet water.

Fisiek (lichamelijk) zeer zwak zijn.

Van poppenstront gemaakt zijn.

Mi na kakafowru, mi tyari mi kroon na tapu mi ede.

Ik ben de haan die zijn kroon op zijn hoofd draagt.

Zich in het openbaar vertonen en laten zien wie of wat men is.

Zelfkennis is goud waard.

Mi na afu sensi, no wan man e broko mi.

Ik ben een halve cent, niemand kan mij wisselen.

Mensen met een rijpe ervaring, kun je moeilijk bedonderen.

N

Nyun gramam, nyun potreti.

Nieuwe granman, nieuw portret.

Drastische ingrepen doen, op het moment dat men in een machtspositie verkeert.

Nieuwe bazen, nieuwe wetten.

Nyaman no lobi nyaman.

De ene smulpaap, houdt niet van de andere smulpaap.

Anderen verwijten of dwarszitten die men niet naast de vleespot wil hebben.

Zoals de waard is, vertrouwt hij zijn gasten. Vele varkens maken de spoeling dun.

Na san koni-koni lobi, na dati e redi en tifi.

Waar de koni-koni van houdt dat maakt zijn tanden rood.

Leren leven met zaken, situaties, die de liefhebbers alleen maar nadelige gevolgen kunnen bezorgen.

's Mensen lust is 's mensen lot. Wie de rozen wil plukken moet de doornen verdragen.

Na fa a bakasei kron, na so yu musu weri na kamisa.

Zoals het achterwerk krom is ook zo moet je de kamisa er voor dragen.

Onomwonden zaken aanpakken. Geen zoete broodjes bakken.

Niet slijmballen.

Zachte heelmesters maken stinkende wonden. Niet met alle winden meewaaien.

No suku elen bonyo na ini okro brafu.

Zoek geen graten van de haring in oker brafu.

Vitten, ongegronde opmerkingen maken, ook uitvluchten zoeken.

Spijkers op laag water zoeken.

No tek mi woron bro froiti.

Neem mijn geslachtsdeel niet als fluit.

Iemand voor de gek houden, een loopje met hem nemen, hem bij de neus nemen, hem bedriegen.

Iemand in de maling nemen.

Nyunsu bigi moro feti

Nieuws is groter dan vechten.

Verspreiden van berichten in een grotere vorm, dan ze in werkelijkheid zijn.

Van een poep een donderslag maken - van een mug een olifant maken.

Nengre wani fri fu weri susu, a no sabi taki na lekloru a e go kisi.

De neger wil vrij zijn om schoenen aan te trekken, maar weet niet dat hij likdorens van zal krijgen.

Verlang niet naar wat je niet kent, want meestal brengt dit grote problemen met zich mee.

Roep geen geesten op die je niet kan bezweren;

Maak geen slapende honden wakker.

Na suma bari na dat firi.

Degene die het uitschreeuwt die heeft het gevoeld.

Wanneer men niet wil luisteren naar welgemeende waarschuwingen (raad) zal men het aan den lijve moeten voelen.

Een gewaarschuwd man telt voor twee - Eigen schuld, dikke bult.

Nengre feni bun masra, a weri langa kamisa.

De negerslaaf vindt een goede baas en draagt een lange kamisa.

In de wereld kom je nog altijd goede zielen tegen, die onder alle omstandigheden hun medemens als mens behandelen.

Met zijn neus in de boter gevallen.

Na ini libisma ati ala takru memre e kmoto.

Uit het hart van de mens komt alle kwaad.

Het hart van de mens is de plaats waar de duivel troont.

Het kwaad vindt zijn oorsprong in het hart des mensen.

O

Owru siki fu todo na kraskrasi.

Oude ziekte van de pad is jeuk.

Iets dat eenmaal ingeworteld is, kan men moeilijk een andere wending geven.

Gewoonte is de tweede natuur. Jong geleerd, oud gedaan.

Ori doro mu waka skin skin nanga pasensi.

Volharding moet gelijke tred houden met geduld.

Volharding is geconcentreerd geduld.

Volharding zonder geduld baat niets.

De aanhouder wint.

Obia a no fu yu, no spiti na en tapu.

Obia is niet van jou spuw er niet op.

Laat je niet in met andermans zaken, als je niet weet hoe de vork in de steel zit.

Steek je neus niet in andermans zaken. Schoenmaker blijf bij je leest.

Ontiman taki: Ef yu luku na nyingi nyingi fu meti, yu sa sribi nanga angri bere.

Jager zegt als je kijkt naar de grillen van het wild zal je met honger slapen.

Feiten kan je niet met terzake dienende verontschuldigen vervangen.

Oog voor de werkelijkheid hebben, feiten onder ogen zien.

Laat het verstand prevaleren boven emotionele gevoelens.

Zachte heelmeesters maken stinkende wonden.

Sentimentele handelingen leggen geen zoden aan de dijk.

De koe bij de horens vatten.

Owru fayatiki no abi trobi fu leti.

Oud brandhout brandt gemakkelijk.

Droog hout vlamt gemakkelijk.

Oude liefde roest niet.

Ongoloku na tapu mankeri.

Ongeluk op verwonding.

Van het ene probleem in het andere vallen.

Van kwaad tot erger - Misere op ellende.

Odi odi no e yepi sikiman, wan pikin watra brafu mu de tu.

Enkel alleen maar groeten helpt een zieke niet, er moet een beetje slappe soep bij zijn.

Geen woorden maar daden.

Okro brafu kowru, gwasiman sutu finga na ini.

De oker soep is koud, de melaatse steekt zijn vinger erin.

Als je niet flink genoeg bent en niet durft, wacht liever tot het gevaar voorbij is, voordat je in de omgeving komt.

Voorzichtigheid is de moeder der porseleinen kast.

P

Puru bruku, weri bruku (du no du).

Broek uit, broek aan.

Het is vergeefse moeite n.l. te trachten met hem of haar iets te bereiken, hem of haar te beteren; het moriaan wassen.

Het is boter aan de galg smeren.

Water naar zee dragen.

Lood om oud ijzer.

Pasensi na wan bita bon, ma en froktu switi fu nyan.

Geduld is een bittere boom, maar zijn vruchten zijn lekker om van te eten.

Er zijn zaken die ogenschijnlijk veel tijd in beslag nemen, als uiteindelijk de tijd rijp is, plukt men de mooiste, lekkerste vruchten hiervan.

Geduld is een schone zaak.

Pampun feni bun gron, a de panya en anoe.

Pampoen vindt goede aarde, hij vertakt zich.

Uitgestrooid zaad dat in geschikte aarde valt en vruchten draagt.

Ook toegepast op denkbeelden, voorstellen en opmerkingen in de zin van gunstig ontvangen worden, welkom zijn.

In goede aarde vallen.

Pikin agu aksi en mama: 'Fu san ede yu mofo langa so?'

Mama piki taki: 'Mi pikin, na kon yu e kon, mi na go mi de go.'

Het kleine varken vraagt aan zijn moeder: 'Waarom is je snuit zo lang?'

Moeder antwoordt: 'Mijn kind je bent nog in de groei. Ik heb mijn tijd gehad.'

Er zijn zaken die je als kind moeilijk begrijpt, moeilijk zal kunnen verwerken.

Dit kan je pas als je op latere leeftijd komt.

De tijd zal het leren.

Ondervinding is de beste leermeester.

Prei prei feti e kiri stondoifi.

Schijnvechten doodt de stondoifi (steenduij).

Een vlammetje kan oplaaien tot een grote brand.

Kleine oorzaken hebben grote gevolgen.

Prefuru meki kakafowru lasi en ede.

Durf heeft kakafowroe zijn kop laten verliezen.

Een gedurfde handeling met nadelige gevolgen.

Bezint eer gij begint.

Eén moment van onbedachtzaamheid maakt dat men jaren schreit.

Onbesuisd te werk gaan.

Pikin patu nanga bigi yesi.

Kleine potten met grote oren.

Wees voorzichtig met uitspraken die niet voor kinderen hun oren bestemd zijn, want daarvan blijft soms meer hangen dan men denkt.

Pikin aksi e fala bigi bon.

Kleine bijlen vellen grote bomen.

Een schijnbaar niets beduidende kerel, kan vaak voor grote verrassingen zorgen.

Klein maar dapper.

Pe dede de, dape lafu de.

Bij een sterfgeval is er ook humor.

Ook tijdens ernstige zaken is een grapje niet overbodig.

De boog kan niet altijd gespannen blijven - bij de grootste tragedie, de grootste komedie.

Pramisi kaw, no é fatu koro.

Belofte aan de koe maakt de kool niet vet.

Van woorden en of goede voornemens zonder daden, komt men nergens terecht.

Belofte maakt schuld.

Pe moni de trobi no de.

Waar geld is is er geen probleem.

Problemen los je makkelijker op als je goed in de centen zit.

Die het breed heeft laat het breed hangen.

Pai paiman fu trawan.

De schuld voor een ander betalen.

De straf voor anderen ondergaan, boeten, hetzij voor hetgeen men met anderen misdreven heeft, hetzij datgene waaraan alleen anderen schuldig zijn, en wel zo dat deze vrijblijven.

Boeten voor andermans zonden.

Pot yesi arki, sa mek yu sabi furu.

Leg het oor ter luister en je zult veel weten.

Ongetwijfeld kom je veel te weten, als je meer luistert dan praat.

Wie veel praat, wie veel schaadt.

Wie veel praat, heeft veel te verantwoorden.

S

Sabiso diri.

Kennis is duur.

Wetenschap (kennis) is niet voor iedereen weggelegd.

Zelfkennis is goud waard.

Siki, na tranga man tite.

Ziekte is de draad van de sterke.

Zelfs fisiek sterkeren moeten het hoofd buigen als ze door ziekte worden overmand.

Ziekte kent geen onderscheid.

Skapoe ede, nanga buriki ede a no wan.

De kop van het schaap en die van de ezel zijn niet hetzelfde.

De ene mag een koe stelen, terwijl de ander niet eens mag kijken over de schutting hoe die koe wordt weggebracht.

Geluk is nergens te koop.

San tu sma sabi moro betre lek sa wan sabi.

Wat twee weten is veel beter dan wat een weet.

Samen spanning van kennis vermeerderd de capaciteit van het werk.

Wat de boer en de professor samen weten, is meer dan wat de professor alleen weet.

Sortu fowru oso krin pika pika.

Welk kippenhok is krek schoon.

Ieder mens heeft zijn gebreken.

Niemand is volmaakt.

Soso wan tron na wan yari krabu e law.

Slechts één keer per jaar wordt de krab gek.

Waak er voor, dat je niet meer dan eens in de zelfde val wordt gelokt.

Laat je geen twee keer bij de neus nemen.

Een ezel stoot zich niet twee keer aan dezelfde steen.

San yu no wani fu nyan mamanten, dati yu sa nyan na sabaten.

Wat je in de morgen niet wil eten, zul je in de middag eten.

Zaken die men als minderwaardig beschouwt wanneer men in goede doen verkeert, krijgen waarde in tijd van nood.

Honger maakt zelfs rauwe bonen zoet.

San tu man sabi a moro buku.

Wat twee mannen weten is meer dan een boek.

Elkaars geheimen tot het bittere einde niet prijs geven.

Twee handen op een buik.

San yu no lobi fu yu srefi, no trusu en na yu mati saka.

Wat je voorjezelf niet wil, stop dan niet in de zak van je vriend.

Leef zo veel mogelijk op basis van eerlijkheid met anderen.

Saka fasi sa de na krosi fu yu skin.

Nederigheid zal je lijfskieren zijn.

Jezelf blijven onder alle omstandigheden.

Eenvoud siert de mens.

Sani moro keskesi, a grabu maka.

Keskesi in nood klampt zich vast aan doornen.

Alles is welkom als men in gevaar verkeert, ook al zou zo'n handeling jou niets opleveren.

Verkeerde poging wagen om toch iets te bereiken.

Zich vastklampen aan een strohalm.

Suma e lo boto, suma e nyan batyaw.

Wie roeit de boot, wie eet batyaw.

Rustig toekijken, profiteren van andermans krachten.

Er zijn sierpaarden en werkpaarden.

Anderen de vuile was laten doen.

Anderen voor het karretje spannen.

San yu no lobi fu yu srefi yu no musu poti na yu mati saka.

Wat je niet voor jezelf wil moet je niet in de zak van je vriend stoppen.

Pleeg geen handelingen in het nadeel van anderen, die je niet voor jezelf zou willen.

Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet.

Skapu na wan segi meti san a e go suku na kaw sabana?

Het schaap is een gezegend dier, wat gaat hij in het veld van de koe zoeken?

Zich in slecht gezelschap begeven.

Van de hemel in de hel terechtkomen.

Sekrepatu taki: 'Esi esi bu, ma safri bun tu.'

Skrepatu zegt: 'Snel is goed, maar langzaam is ook goed.'

Ook de minder snellen, komen daar waar de vluggen eerder zijn aangekomen.

Haastige spoed is zelden goed.

Zij die geloven, haasten zich niet.

Switi fu sapatiya, meki fremusu lasi yuru.

Het zoet van de sapotille maakt dat de vleermuis uren verliest.

Iemand die door nalatigheid, onvoorzichtigheid, onoplettendheid enz., gesnapt wordt, straf of boete oploopt voor een begane overtreding.

Tegen de lamp lopen.

Zich in de vingers snijden.

Skapu ede naga krabita ede a no wan.

Het kop van het schaap is niet eender als dat van de geit.

Iemand die zich inzet om iets te bereiken, maar steeds weer mislukking ondervindt.

Niets wat hij onderneemt, slaagt.

Geluk is nergens te koop.

Er zijn geluks- en ongeluksvogels.

De één heeft meer, de ander minder en weer een die heeft helemaal nergens geluk mee.

Sidonman no sabi wakaman pina.

Thuisblijver kent niet de zwervers armoede.

Een welgesteld man leeft rustig, onbezorgd en kent de noden van anderen niet.

Andermans boek is duister te lezen.

San de na kakafowru ede, fayawatra sa puru gi en.

Wat in de kop van de haan zit zal door heet water worden verwijderd.

Voorzichtig zijn, heen risico nemen, niet aan iets beginnen voor men zeker van zijn zaak is.

Doe je het toch dan werk je je verdiende loon in de hand.

Spring niet verder dan je stok lang is.

Waag je niet over één nacht ijs.

Wie niet horen wil, moet voelen.

Solanga ede no fadon, a sa weri ati..

Zolang het hoofd niet valt zal het een hoed op hebben.

Veranderingen, verbeteringen in zaken zijn alleen mogelijk als je de strijd niet opgeeft.

Zolang er leven is, is er hoop.

Ston musu tan kрукtu na takiman doro.

De steen moet verkeerd staan voor de deur van de praatzieke.

Iemand die door gedrag, handeling oorzaak of reden van ergernis is.

Ook andere zaken kunnen hiertoe aanleiding zijn; een praatziek mens geeft allicht aanstoot.

Steen des aanstoets.

Wie veel zegt heeft veel te verantwoorden.

Sowtu tra man bowtu, dan yu libi di fu ye e pori.

De bout van de ander inzouten en die van jou laten verrotten.

Andere belangen meer behartigen dan eigen belang.

De barmhartige Samaritaan uithangen.

San buriki skrifi, asi no man leisi.

Wat de ezel schrijft, kan het paard niet lezen.

Handelingen, problemen e.a. zaken van mensen of dieren zijn niet identiek aan elkaar.

Andermans boeken is duister lezen.

Ieder spreekt zijn eigen taal.

Ieder vogeltje zingt zoals hij gebekt is.

San mofò e porì na wan momenti, no e kan bun na tien yari.

Wat de mond op een moment bederft, wordt na tien jaar niet goed gemaakt.

Let goed op je uitspraken.

Eén moment van onbedachtzaamheid kan maken dat gij jaren schriet.

Sabiso pot mi na skoro, ondروفeni gi mi na papira.

Wetenschap heeft mij op school geplaatst, ondervinding gaf mij het diploma.

Een goede scholing komt pas tot zijn recht, nadat je de nodige ervaring hebt opgedaan.

Ondervinding is de beste leermeester.

San yu no wan mamaten, yu sa swar' bakadina.

Datgene wat je 's morgens niet eten wil zal je in de namiddag slikken.

Zaken die men als minderwaardig beschouwd wanneer men in goed doen verkeert, worden met beide handen aangegrepen wanneer de nood aan de man is.

Honger maakt zelfs rauwe bonen zoet.

San de fu agu e tan fu agu.

Wat voor het varken is blijft voor het varken.

Het is onbegonnen werk stappen te ondernemen om ingeworteld gedrag te verbeteren.

Gewoonte is tweede natuur, of al zet je het varken op een stoel, hij gaat toch weer naar de poel.

Al draagt een aap een gouden ring, hij is en blijft een lelijk ding.

Sjatu fu bangi mek tu gogo e miti.

Korte van de bank doet twee billen bij elkaar komen.

Roeien met de riemen die men heeft.

Aanpassen aan de gegeven omstandigheden.

Sabaku tak a no nyan mi no e nyan di mi mangri so, ma na so mi tan.

Sabakoe zegt: ‘het is niet omdat ik niet eet dat ik zo mager ben maar zo is het nu eenmaal met mij.

Het is geen armoede die mij er zo slecht laat uitzien, maar het is de nodige aanleg die er ontbreekt om er fysiek beter aan toe te zijn.

Oppassen met verkeerde conclusies.

Si na bribi.

Zien is geloven.

Er zijn mensen die niet eerder hun geloof aan iets hechten dan wanneer zij persoonlijk met de feiten geconfronteerd zijn.

Eerst zien en dan geloven.

Ongelovige Thomas.

Ondervinding is de beste leermeester.

Skapu sabi dresi, ma a no sabi fu dresi en kindi.

Het schaap kent medicijnen, maar kan zijn knie niet genezen.

Meestal zitten de mensen die hoog van de toren blazen, waartoe zij in staat zijn, zelf heel diep in de problemen.

Geneesheer, genees U zelve.

De kwakzalver ligt met eigen problemen meestal overhoop.

Switi fu tori e broko yonkuman kindi:

Aangename verhalen breken de knie van de jongeman.

Door meer te praten danwel te handelen wordt de mens en voornamelijk de jonge onvoldoende geïnspireerd om flink aan te pakken.

Al te veel is ongezond.

T

Takru famiri moro betre leki wan bun kompe.

Slechte familie is beter dan een goede kameraad.

De genegenheid voor bloedverwanten, ook in verre graad, verloochent nooit. De stem van het bloed laat zich gelden.

Families kijven, families blijven. Het hemd is nader dan de rok. Bloed kruipt, waar het niet gaan kan.

Takiman na krabasi sondro tapun.

Een praatziek mens is een kalebas zonder deksel.

Zich bloot geven, door te veel gepraat, verziekt zijn omgeving.

Een praatziek mens geeft al zijn geheimen prijs. Een kip zonder kop.

Zijn mond voorbij praten. Hangt alles aan de grote klok.

Te yu e tyari na nen fu kaw, yu musu fu abi na tutu.

Als je een koe wordt genoemd, zal je horens moeten hebben.

Titels, rangen, positie en andere functies zonder de financiële voordelen, hebben geen waarde.

Loon naar werken, niets voor niets. Inzet zonder de nodige tegenprestatie heeft weinig zin.

Te yu no sabi sani, yu sa dyersi agu.

Als je niets weet ben je gelijk een varken.

Iemand die niet zo goed op de hoogte is van zaken, voor de gek houden

Iemand in de maling nemen. Een loopje met iemand nemen.

Te yu koti yu noso, yu pori yu fesi.

Als je je neus snijdt bederf je gezicht.

Wie zijn naaste familieleden afbreekt, zwakheden enz. aan de grote klok hangt, deelt in de schande.

Wie zijn neus schendt, schendt zijn aangezicht.

Tangi fu bun na kodya.

Dank voor goedheid is de knuppel.

Zich inzetten om anderen hun belangen te behartigen, om van de behartigde de knuppel terug te krijgen.

Ondank is s'werelds loon. Zijn zwakheid is zijn ongeluk.

Te watra trubu, fisi e law.

Als het water troebel is wordt de vis gek.

Van de verwarring gebruik maken. De geschikste gelegenheid aangrijpen om te handelen.

In troebel water is het goed vissen. Het ijzer smeden als het heet is.

Te winti wai, yu sa si fowru bakasei.

Als de wind waait zal je het achterwerk van de kip zien.

De aard en het karakter der mensen, collega's aanhangers of tegenstanders, leert men pas goed kennen als bepaalde situaties zich voor doen.

Als de kok en de meid ruzieën, dan hoort de eigenares waar de boter gebleven is. Dan hebben we de poppen aan het dansen.

Te na graskasi uma de, tog man e feni en.

De vrouw is in de glazenkast, toch vindt de man haar.

Een schijnbaar onmogelijke opgave toch oplossen.

Waar een wil is, is een weg.

Takru kari e tyari takru piki.

Slecht geroep geeft slecht antwoord.

Iemand op dezelfde onvriendelijke of vijandelijke wijze behandelen, zoals hij of zij dat op jou heeft toegepast.

Leer om leer. Oog om oog, tand om tand. Met gelijke munt terug betalen. Op dezelfde manier betaald zetten, vergelden.

Te sneki bet yu, yu e frede woron.

Als een slang je bijt heb je angst voor een worm.

Vermijdt zoveel mogelijk herhaling van zaken, die eerder voor jou nadelige gevolgen hebben gehad. De schrik goed te pakken hebben.

Een gewaarschuwd mens telt voor twee. Zelfs een ezel stoot zich niet twee keer aan dezelfde steen.

Te trutru doro, lei e lowe.

Wanneer de waarheid is aangekomen, vlucht de leugen.

Als het erop aankomt, als het ernst wordt, als de nood aan de man komt, dan pas weten wij of het allemaal leugen of waarheid is.

Als puntje bij paaltje komt, wordt het een andere vertelling.

Te yu e nyan nanga didibri, yu musu abi langa forku.

Als je met de duivel eet moet je een lange vork hebben.

Iemand van wie je weet dat hij tot alles in staat is, moet je goed in de gaten houden als hij in je directe omgeving is.

Bij de duivel te biecht gaan. Om hulp vragen op het verkeerde adres.

Te watra drei gwe libi anyumara, petaka en tron basi.

Wanneer het water voor de anyoemara is gedroogd wordt pataka baas.

Door omstandigheden aangewezen zijn op een ander die normaal je minder is.

De rollen zijn omgekeerd.

Te patu furu, tapun e feni.

Als de pot vol is vindt het deksel.

Voordeelshalve van iemands kennis of anderszins profiteren.

In iemands kielzog varen. Komt men daarin, dan is het heel gemakkelijk eigen doel te bereiken.

Te yu naki kapalasi, yu sa yere borman tongo.

Als je de onderkant van de kuip slaat zal je de stem van de kok horen (het geklaag).

Als je je inlaat in zaken of aanleiding geeft, door anderen te kwetsen, zal je voor de gevolgen moeten instaan.

Wie kaatsen wil, moet de bal verwachten.

Tangi fu pansboko, meki mi si Benifoto.

Dankzij de spaanse bok heb ik Foto Beni gezien.

Tegen wil en dank ergens belanden. Gedwongen zich te moeten begeven, waar hij of zij niet graag zou willen komen (gaan).

Het kind van de rekening zijn. Het gelag moeten betalen.

Alleen de nadelen van iets ondervinden. Het moeten ontgelden.

Te yu abi pasensi, yu sa si mira bere.

Als je geduldig bent zal je de ingewanden van de mier zien.

Met veel geduld bereik je meer, dan hetgeen je onder andere omstandigheden had kunnen bereiken.

Een geduldig mens is een gelukkig mens. Geduld is de sleutel der overwinning.

Te yu mati barba e bron, yu musu nat di fu yu.

Wanneer de baard van je vriend brand moet je de jouwe nat maken.

Voorzorgsmaatregelen treffen, voornamelijk wanneer men heeft moeten ondervinden dat anderen nadelige gevolgen van soortgelijke zaken hadden meegemaakt (ondervonden).

Voorkomen is beter dan genezen.

Tu lasi ede krabu, tuka na drei gron.

Twee verdwaalde krabu ontmoeten elkaar op het droge.

Wanneer twee of meerdere soortgelijken elkaar ergens ontmoeten is de verwarring van Babylon compleet.

Een gek maakt meer gekken.

Tru-tru lobi abi bigi grani

Ware liefde houdt van grote eer (waardering)

Met elkaar door vuur en storm gaan.

Ware liefde roest niet.

Traman buku dangra fu leisi.

Andermans boek is moeilijk leesbaar.

Iedereen heeft zijn eigen geheimen.

Andermans boeken zijn duister te lezen.

Takru maniri e pori bun kompe.

Slechte gewoonten bederven kameraadschap.

Kies je vrienden, anders word je het slachtoffer van hen die zich niet weten te gedragen.

Slechte gewoonten bederven de goede zeden.

Te mekunu e nyan sapa, tranga siki e tyari nen.

Als de vloek zijn tol vraagt, is zware ziekte de schuldige.

Als men lichamelijk moet boeten voor het kwaad, dat men gedaan heeft, grijpt men allerlei drogredenen aan.

De dood moet een oorzaak hebben.

Tingi fowru, no e nyan tingi fowru.

De aasgier eet de aasgier niet.

Soortgenoten beschermen elkaar.

Familie kijven, familie blijven.

Tu man kaiman no e tan na ini wan olo.

Twee mannen kaaiman blijven niet in een hol.

Twee personen met dezelfde eigenschappen kun je moeilijk onder één dak brengen.

Twee kapiteins kun je niet op hetzelfde schip plaatsen.

Te tigri e bari na busi, na nowtu a abi.

Wanneer tigri in het bos schreeuwt is hij in nood.

Een afgedankte grootheid, die zijn laatste inzet gebruikt om anderen af te schrikken.

Een kat in het nauw, maakt rare sprongen.

Te yu sidon na boto ede, yu sa si bigin fu pernasi.

Als je aan de voorkant van de boot zit zal je zien waar de plantage begint.

Initiatiefnemers hebben een voorsprong op anderen.

Wie waagt die wint.

Te kaw e go na abatwar a e kun-kun ala presi.

Wanneer de koe naar het abattoir wordt gebracht poept hij overal.

Velen die weten dat hun uren geteld zijn, zullen met opzet een puinhoop achterlaten.

Te yu de na nowtu, yu de kari yu feanti pe.

Wanneer je in nood bent noem je, je vijand peet.

Onderdoen voor zelfs je vijand als je in nood verkeert.

Nood breekt wet - of naar Canossa gaan.

Te yu fadon na watra, yu nanga fisi e tron mati.

Wanneer je in het water valt wordt je met de vis bevriend.

Als je voor problemen kom te staan, grijp je naar alle ten dienste staande middelen om de nodige oplossing te vinden.

Tranga no e tyari kaw go na pen.

Geweld brengt een koe niet op stal.

Meestal bereik je veel meer met takt, danwel met bruut geweld.

Met geweld bereik je niet alles.

Te wan kaw bun tumsi, no teki petata tei tai en.

Als een koe te goed is, maak haar niet met patate ranken vast.

Iemand die te mak is of veel toegeeft, zal je niet tot het uiterste mogen tarten.

Geen misbruik maken van andermans goedheid.

Tigri dede, a libi na pina gi a buba.

Tijger is dood, hij laat de narigheid voor de huid achter.

Een gevaarlijke arbeid achter laten voor een ander en zich zelf buiten

schot laten.

Anderen opscheppen met het vuile werk.
Na mij de zondvloed.

Te kunkun drei na sei planga a e prakseri taki en na skedrei.

Als de ontlasting tegen de muur opdroogt verbeeldt het een schilderij te zijn.
Meestal verlaat hij zijn eigen terrein, gaat zijn bevoegdheid te buiten en spreekt over zaken waarvan hij geen verstand heeft.
Als niets iets wordt, kent iets zichzelf niet. Dan gaat hij meestal buiten zijn boekje.
Een hoge borst opzetten.
Alsof hij alle wijsheid in pacht heeft.

Te tigr e sribi, no denki dati a dede.

Als de tijger slaapt denk niet dat hij dood is.
Wees op Uw hoede voor iemand (of een beest) dat zich anders gedraagt of voordoet, dan het in werkelijkheid is.
Schijnt bedriegt. (Een wolf in schaapskleding).

Tigri sabi na sortu bon a de krasi in bakasei.

Tijger weet aan welke boom hij zijn achterwerk jeukt.
Degelijk rekening houden met tegenstanders (vijanden), die hard terug kunnen slaan als het erop aankomt.

Te yu wani fu taki leti bigin diki yu grebi.

Als je de waarheid wil zeggen begin je graf te delven.
Tref eerst de nodige voorzorgsmaatregelen, eer
De waarheid is hard om aan te horen.

Te yu fréri nanga didibri, yu sa mus fu de mati nanga sneki.

Als je met de duivel vrijt moet je de slang te vriend houden.
Het ene kwaad met het ander bestrijden.
Met vossen vangt men vossen.

Te yu poti gongote e drei na son, yu no man son na tapu yu gogo.

Als je gongote in de zon te drogen legt kan je niet op je achterwerk zitten.

Er zich van bewust zijn, dat er gevaar dreigt.

Op hete kolen zitten -, het zwaard van Damocies hangt boven het hoofd.

Te godo broko, siri e panya.

Wanneer de godo breekt vliegen de zaden in het rond.

Geheimen worden pas verklapt wanneer er onderlinge onenigheid ontstaat.

De bom is gebarsten. Als de kok en meid ruziën, dan weet de huisbazin waar de boter gebleven is.

Te tigri prakseri taki a koni moro dagu, a e kori en krabyasi.

Als tigri denkt dat hij slimmer is dan dagoe bedondert hij zichzelf.

Wanneer men soms denkt dat men een ander te slim af is, komt het vaak genoeg voor dat de tegenpartij jou te pakken heeft.

Baas boven baas.

Te kaw dede, asi e fatu.

Wanneer de koe dood is, wordt het paard vet.

Snel profiteren van anderen, als deze in problemen verkeren.

De ene zijn dood, is de ander zijn brood.

Te yu kweki woron, yu sa si aboma (sneki)

Als je een worm kweekt zal je een aboma zien.

Als je het kwaad niet op tijd de kop indrukt, zal je nare gevolgen daarvan ondervinden.

Zachte heelmeesters maken stinkende wonden.

Een gewaarschuwd mens telt voor twee.

Te yu kosi tingfowru a de hati krakun.

Als je de aasgier verwijt neemt kalkoen daar aanstoot aan.

Iemand in bescherming nemen om familie-schandalen te dekken.

Scheldt geen dief, het hindert de diefjesmaat. Vogels van gelijke veren.

Teki trawan anu tapu yu fesi.

Andermans hand nemen om je gezicht te bedekken.

Bedrog plegen, niet in staat op eigen benen te staan.

Pronken met andermans veren.

Trowe wan ai, luku sa e pasa.

De blik gericht houden op wat er gebeurt.

Overtuig je ervan wat er gaande is, wat de problemen zijn, waarom het een en ander niet vlot loopt.

Het oog van de meester maakt het paard vet.

Te ai e krei noso e lon watra.

Als het oog huilt traant de neus.

Meevoelen met het leed van naaste familie.

Te lagadisa tere koti, a e feni en olo.

Als de staart van de hagedis is gesneden vindt hij zijn hol.

Iemand die herhaaldelijk het gevaar tart, zal zich pas realiseren waarmee hij bezig is, als hij lichamelijk letsel oploopt.

Ondervinding is de beste leermeester.

Te yu nyan kakalaka, yu bere e drai.

Als je kakalaka eet zal je misselijk worden.

Gewetenswroeging hebben, wanneer je anderen nodeloze problemen hebt bezorgd.

Het kwaad loont zijn meester.

Tan tiri a no don.

Zwijgen is geen domheid.

In vele gevallen is het beter niets te zeggen, dan door woorden, hoe goed ook bedoeld, de zaak te bederven of althans niet verder te brengen.

Spreken is zilver, zwijgen is goud.

Tyari suma tori na udu baki.

Hetgeen anderen zeggen in een houten bak dragen.

Het verspreiden van negatieve praatjes over anderen, praatziek zijn (roddelen).

De mond voorbij praten.

De splinter in andermans ogen zien, maar niet de balk in eigen ogen.

Tranga no e tyari kaw go na pen.

Geweld brengt de koe niet op stal.

Het geweld is zelden of nooit het middel om het doel te bereiken.

Met takt bereik je vaak veel meer, dan met kracht.

Te nengre feni bun, a e kun-kun na bakra maskin.

Wanneer de neger het goed heeft doet hij zijn behoefte in het magazijn van de bakra.

Misbruik maken van andermans goedheid.

Ondank is 's werelds loon.

Krijgt men één vinger men neemt een hele hand.

Te kaw nyan, a mus gi asi pasi.

Wanneer de koe gegeten heeft, moet hij het paard gelegenheid geven.

Eerlijk samen delen. Ruimte bieden aan anderen om ook te kunnen genieten. Plaats maken voor je medemens die het minder goed heeft.

Ieder zijn beurt is nooit te veel. Het leven is geven en nemen.

Te yu e prei naga dagu, a de leki yu mofo.

Als je met een hondje speelt likt het je mond.

Wie met kinderen naar bed gaat, wordt door kinderen bepist.
 Zijn plaats niet kennen.
 Misbruik maken van andermans goedheid. Zondigen tegen de regels.
 Geeft men hem één vinger, hij pakt de hele hand.

Te anu gwentu koti bigi ton ton, a no sa keba.
 Wanneer de hand geneigd is de ton-ton groot te snijden zal het niet ophouden.
 Zich niet kunnen of willen houden aan beperkingen, ook al gaan de zaken niet
 meer zo goed als voorheen.
 Gewoonte is de tweede natuur. Jong gewend, oud gedaan.
 Macht der gewoonte. Traditiegetrouw.

Te yu mati e kori yu, a no e lafu.
 Wanneer je vriend je bedriegt lacht hij niet.
 Als men een vriend wil beetnemen, doet men dat meestal met een stalen gezicht.
 Van je vrienden moet je het hebben. Liegen alsof het gedrukt staat.
 Met een judasgezicht eigen familie en vrienden bedriegen.
 Vriendschap betekent nog geen vriend zijn.

Te yu wani fu feni loso, yu musu fu kori ede.
 Als je luizen wil vinden moetje het hoofd paaien.
 Als men iets wil bereiken, moet men alvast proberen om tactisch te werk te gaan.
 Een goed woord valt altijd in goede aarde.
 Met zachtheid te werk gaan.

Tigri e peni en pikin, te a pori en.
 Tigri heeft zijn kind zoveel gegeven tot hij haar heeft bedorven.
 Teveel verwenning heeft slechte gevolgen.
 Overdaad schaadt.

Te yu prakseri taki trobi keba, a noya a bigin.

Wanneer je denkt dat ruzie is geëindigd begint het pas.

Die zaak zal meestal onaangename gevolgen na zich slepen.

Dat muisje zal een staartje hebben.

Te so fara no wan enkri yuru moro na Dandi Oloisi.

Tot zover geen enkel uur langer op Dandi Oloisi.

Ieder begin heeft een eind zelfs het langste touw heeft een eind.

Tot zover geen stap verder.

Te yu wani fu swari awara koko, yu sa musu kruderi nanga yu gogo mofo.

Als je de pitten van de awara wil slikken moet je met je anus overleggen.

Overleg goed alvorens tot handelen over te gaan.

Bezint eer gij begint.

Tangi fu bun, na kodya.

Dank voor goedheid is de knots.

Een goede daad verrichten, die tenslotte met een tegenovergestelde ‘beloond’ wordt.

Te yu no wani yu tori tya lontu na waka, yu no mu poti en na udu baki.

Als je niet wilt, dat je verhaal de rondt doet, moet je het niet in een houtenbak ronddragen.

Als je je geheimen zelf aan de grote klok hangt moet je verwachten dat men ermee te koop zal lopen.

Wie aan de weg timmert, heeft veel bekijks.

Te yu kan fu kari yorka, yu musu dya-dya fu yagi en.

Als je in staat bent yorka te roepen, moet je in staat zijn ze te verjagen. (bezweren)

Als men eenmaal de eerste stap gezet heeft tot een onderneming, de uitvoering van een voor een voornemen etc. dan moet men ook voortgaan.

Als je geesten opwekt, moet je ze ook kunnen bezweren.

Wie a zegt, moet ook b zeggen.

Te yu lobi kaiman pikin, bigin freiri en mama.

Als je van het kind van de kaaiman houdt vreier je met de moeder.

Als je je doel bereiken wil, moet je er wat voor over hebben.

Een snoek uitgooien om een kabeljauw te vangen.

Te kutsiri e sidon na tapu asi, a no sabi fa gron faya.

Wanneer de koetsier op het paard zit weet hij niet hoe heet de grond is.

Het gaat je voor de wind en je weet niet waar bij anderen de schoen wringt.

Hoog en droog zitten. Rozengeur en manenschijn.

Te yu didon dren na Kokobiako, yu ede e opo na Ansu Bangi.

Als je ligt te dromen op kokobriako, zal je je hoofd op Ansu Bangi op heffen.

Zich de onmogelijkste zaken inbeelden, die nooit bewaarheid zullen worden.

Luchtkastelen bouwen. In een droomwereld leven.

Tan solanga meki krabu no abi ede.

Door even wachten steeds heeft de kraboe geen hoofd.

Omdat je alle tijd van de wereld meende te hebben, heb je de boot gemist.

Iemand die door eigen onvoorzichtigheid, ondoordachtigheid of onoplettendheid schade, nadeel of letsel oploopt daarvoor alleen verantwoordelijk is en niet op medelijden hoeft te rekenen.

Eigen schuld, dikke bult.

Te maka no sutu yu, yu no sabi fa a hati.

Als je niet door een doorn gestoken bent, weet je niet hoe pijnlijk het is.

Het is moeilijk praten over zaken, die je niet persoonlijk hebt ervaren.

Ondervinding is de beste leermeester.

Te lei waka wan heri pisi en futu musu kisi anansi.

Wanneer de leugen een hele poos gelopen heeft moet zij stramme benen krijgen.

Leugens hebben korte benen.

Als is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt haar wel.

Te yu mati skop yu yu no skop baka, a sa taki yu futu syatu.

Wanneer je vriend je een trap geeft en je schopt niet terug zal hij zeggen dat je benen kort zijn.

Het recht van weder vergelijking.

Oog om oog, tand om tand.

Te yu no sab wan sma yu e gi en watra ini tapun krabasi.

Als je iemand niet kent geef je hem water in een kalebas met deksel.

Het komt vaak voor dat men mensen die men niet kent, onderschat.

Onbekend maakt onbemind.

Ton ton fadon na ini brafu a de leti na en tan presi.

Ton ton valt in brafu, daar is juist waar hij zijn moet.

Soms kan men verrassend te juister plaatse terecht komen

Het komt juist van pas.

Takiman na krabasi di no abi tapun.

De praatziekte mens is als een kalebas zonder deksel.

Een praatziek mens houdt niets verborgen.

Babbelachtigen kennen geen geheim.

Takiman a no duman.

De praatzieke stelt geen daden.

De praatzieken komen veelal niet tot daden.

Holle vaten klinken het hardst.

Te tu sma e har boto, a mus go na tapu dan.

Als twee mensen een boot trekken, moet hij op de wal.

Wanneer meerdere mensen zich inzetten voor een werk, moet het slagen.

Vele handen maken licht werk - Eendracht maakt macht.

Te yu si pikin ston lolo, sabi taki sisibi de na en baka.

Als je een steen ziet rollen, weet dat er een bezem achter zit.

Er gebeurt niets zonder dat er vooraf een handeling is gepleegd.

Alle gevolg heeft een oorzaak.

W

Wan tranga udu, wani wan srapu aksi.

Hard hout behoeft een scherpe bijl.

Hard tegen hard zijn. Hard terug slaan om zelf niet het slachtoffer te zijn.

Iemand zijn handelingen op dezelfde wijze betaald zetten, vergelden.

Oog om oog tand om tand. Met gelijke munt terug betalen.

Wakti sranga meki krabu no abi ede.

Door te wachten heeft de kraboe geen kop.

Stel niet uit tot morgen, wat gij heden verrichten kunt.

Met wachten blijf je meestal ver achter, men moet van de geschikste gelegenheid gebruik maken om te handelen.

Als je het ijzer niet smeedt als het heet is, is het meestal te laat om de gewenste resultaten te verkrijgen.

Wan dei fu tyon-tyon, wan dei fu sabaku.

Een dag voor tyon-tyon, een dag voor sabaku.

Hij die een ander in het ongeluk wil (zien) storten, wordt dikwijls zelf daardoor getroffen.

Ieder zijn beurt is nooit te veel. Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in. Leedvermaak hebben met andermans problemen.

Wan man sker, trawan na en preisi.

Een man is uitgespeeld, een ander in zijn plaats.

Als er één uitvalt, komt een ander in zijn plaats.

Voordeel trekken uit een nadelige positie van een ander.

Winti wai lanti pai.

De wind waait, het gouvernement betaalt.

Maak je maar geen kopzorgen over zaken, uitgaven enz.

waarvoor jij niet verantwoordelijk bent. (hoeft) Gods water over Gods akker laten vloeien.

Wi de makandra na dungru oso, fa yu kan aksi mi olati un de.

Wij zijn samen in de gevangenis, hoe durf je me vragen hoe laat het is.

Samen in een benarde positie verkeren, hetgeen de mogelijkheden uitsluit om elkaar te helpen.

Samen in het duister tasten.

Wan pori fisi, e pori baki-.

Een bedorven vis bederft de bak.

Een negatief gedrag kan van invloed zijn op je omgeving.

Wie met pek omgaat wordt ermee besmet.

Woron no e waka fu soso, ef a no olo a kmopo, dan na olo a de go.

De worm loopt niet om niets, als hij niet uit zijn hol komt gaat hij erin.

In het leven kom je gasten tegen, die meestal er op uitgaan om uit alles munt te slaan.

Doelgericht te werk gaan - niets voor niets.

Wan gridiman, na wan pinaman

Een gierigaard is een arm mens.

Een vrek oftewel gierigaard is wel tot alles in staat.

Wawan dropu e furu bari.

Gestadige druppels vullen het vat.

Als je regelmatig en nuttig bezig bent, zal je uiteindelijk de vruchten daarvan plukken.

Alle beetjes helpen.

Gierigheid is de wortel van alle kwaad.

Wan bun kaka mus fu abi en spoor.

Een goede haan moet zijn spoor hebben.

Hij heeft zich bijzonder verdienstelijk gemaakt.

Hij heeft zijn sporen verdiend.

Wan wan bun lobi de ete.

Er bestaan nog slechts enkele goede geliefden

Lief en leed met elkaar delen. Elkaar schragen in bange en droeve dagen.

Die lief heeft, zal met liefde bedekt worden.

Veel voor je medemens over hebben. Je naasten liefhebben gelijk jezelf.

Gelukkig zijn er op aarde nog altijd mensen die elkaar liefhebben.

Wan dede kon-koni kan pai na paiman fu wan libi asaw.

Een dode kon-koni kan de schuld van een levende asaw betalen.

Een fonk kan oplaaien tot een felle brand.

Nood breekt wet - of naar Canossa gaan.

Wan finga no kan dringi okro brafu.

Een vinger kan geen oker brafu drinken.

Samenbundeling brengt veel meer tot stand dan individuele handelingen.

Vele handen maken licht werk. Eendracht maakt macht.

Vijf vingers maken een vuist.

Wan leiman na wan kiriman.

Een leugenaar is een moordenaar

Een leugenaar is tot alles in staat.

Wan afu kamisa betre moro wan soso bakasei.

Een halve kamisa is beter dan een bloot achterwerk.

Een klein zeker gewin of bezit is meer waard dan een groot bezit, dat nog

verworven moet worden of dat alleen voorgespiegeld is.

Eén vogel in de hand is beter dan tien in de lucht.

Liever een half ei, dan een lege dop. Liever iets, dan niets.

Wan pasensi urna na wan gudu uma.

Een geduldige vrouw is een rijke vrouw.

Iemand die gelooft, dat hetgeen hem toekomt hem niet zal ontgaan, zal uiteindelijk de vruchten hiervan plukken.

Wachten lijkt meestal lang, maar eindigt meestal met de gewenste resultaten.

Geduld is een schone zaak. Geduld is de sleutel der overwinning. Een geduldig mens, is een gelukkig mens.

Wakawaka alata e suku trobi gi oso alata.

Zwervende ratten zoeken problemen voor de huisrat.

Anderen meeslepen in zaken waaraan zij liever niet willen meedoen, daar zij zich bewust zijn van de gevolgen.

Waka go, waka tan a no wan.

Er bestaat een groot verschil tussen een bezoeker en een logé. Het is een kwalijke zaak om een ieder over dezelfde kam te scheren. Zo zal een gast, die voor korte tijd een bezoek ergens brengt, zich heel anders gedragen dan één die uit logeren gaat.

Wan krin konsensi no frede fu dege dege, a moi.

Een rein geweten vreest geen strubbelingen het is mooi.

Een rein geweten is het zachtste oorkussen in het paradijs.

Een rein geweten vreest geen aanklacht.

Y

Yu kan kibri wan fufuruman, ma yu no kan kibri gi wan leiman.

Voor een dief kan je je schuilhouden maar niet voor een leugenaar.

Het is gemakkelijk voor iemand om zich te verbergen voor mensen waarvan men vooraf weet dat zij kwaad doen, maar het is niet eenvoudig om zich van mensen te ontdoen, die op geheimzinnige wijze (leugens) jou benaderen.

Als de onrechtvaardigen dingen doen, dan mogen de vromen wel op hun hoede zijn.

Yu no si urna ete, yu bigin fu meki bedi.

Je hebt de vrouw nog niet gezien, maar je begint het bed op te maken.

Begin niet aan zaken, waarvan je niet zeker weet dat ze zullen slagen.

De huid van de beer verkopen, voor je de beer geschoten hebt.

Neem niet te veel risico's.

Yasi e kari frei frei.

Jasi brengt vliegen.

Profiteren van andermans goed.

Veel geld, veel vrienden.

Als de armoe aan de deur klopt, vliegt de liefde het raam uit.

Yu no musu luku wan tiki, dan yu teki yu ai langa langa, go sutu na en.

Je moet niet naar een stok kijken en rechtstreeks met je ogen tegen aan lopen.

Onoplettendheid berokkent schade.

Tegen de lamp lopen.

Voorzichtigheid is de moeder van de porceleinen kast.

Voorkomen is beter dan genezen.

Yu t'nap so kan-kan leki wan postu.

Je staat als een paal zo recht.

Resoluut optreden.

Niet over te halen.

Weten wat hij wil.

Stevig in de schoenen staan.

Onafhankelijk zijn.

Yu e luku leki yu abi konsensi fonfon.

Je kijkt alsof je gewetenswroeging hebt.

Gewetenswroeging bezorgt de mens veel onrust.

Als men handelingen pleegt ten nadele van anderen, zal Uw geweten U blijven knagen.

Slapeloze nachten.

Een bezwaard geweten hebben.

Yu kan kibri yu granmama, ma yu no kan kibri en koso-koso.

Je grootmoeder kan je schuilhouden maar niet haar hoestbuien.

Met de beste wil ter wereld zal het je niet lukken om zaken te onderdrukken, die toch uiteindelijk aan het licht moeten komen.

Al is de leugen zo snel, de waarheid achterhaalt haar wel.

Yu srefi e prei poku, yu srefi e dansi.

Je speelt muziek en danst zelf daarop.

Hij danst op de tonen van eigen muziek.

Hij heeft altijd een grote mond.

Hij weet het altijd beter.

Hij heeft de wijsheid in pacht.

Yu prodo moi, ma yu prodo lati.

Je bent mooi gekleed, doch te laat gekleed.

Trots je er keurig uitziet, ben je veel te laat voor het feestje.

Mosterd na de maaltijd.

Yu no koti liba ete, yu bigin kosi kaiman mama.

Je bent de rivier nog niet over gestoken, maar je scheldt op de moeder van de kaaiman.

Juich niet te vroeg als je het einde van je doel nog niet hebt bereikt.

Alle berekening is nog lang geen ontvangst.

Yu lon krika yu, no mek yu mofo kot kamra gi yu skin.

Jou stromende kreek, laat niet je mond kamers voor je lichaam snijden.

Wees erg voorzichtig met uw uitspraken over anderen.

Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.

Yu na safri pu, nanga tingi winti.

Je bent een zachte scheet met een vieze geur.

Doen alsof hij niet tot tien kan tellen.

Stille wateren hebben diepe gronden.

Yu mu kar na pikin na en nen.

Je moet het kind bij zijn naam noemen.

Openlijk voor de dag komen (mening). Niet achterbaks doen.

Het kind bij de naam noemen.

Yu montarmonika, yu lagi moro mi, ma tog mi tori e interseri yu.

Je bent een montarmonika, lager dan ik, maar mijn daden interesseren je toch.

Een roddelaar heeft de meest lage eigenschappen, maar deinst niet terug om anderen met veel hogere karakter eigenschappen te bekladden.

De splinter in andermans oog wel zien, maar niet de balk in eigen oog.

Yu no mus fu teki grontapu sani weri na yu ede.

Je moet de dingen van de wereld niet op het hoofd dragen.

Bekijk niet alles vanuit een donkere bril.

Wees in het leven niet te pessimistisch.

Yu na fowru, te yu nyan yu e figi yu mofo na gron.

Je bent een kip, als je gegeten hebt veegje je snavel op de grond af.

Eenmaal gegeten, alles vergeten.

Je bent een ondankbaar schepsel.

Yu kunkun wan kunkun, di bigi moro yu baka sei.
 De behoefte die je deed is groter dan je achterwerk.
 Een gedurfde handeling waarvoor je niet kan instaan.

Yu prei nanga pikin dagu a lek yu mofo
 Als je speelt met een jonge hond, likt hij je de mond.
 Men is geneigd misbruik te maken van betoonde goedheid.
 Al te grote gemeenzaamheid baart verachting.

Yu na wan tu mofo gon.
 Je bent een geweer met twee lopen.
 Geen eigen mening hebben - vandaag is het zo morgen is het zus.
 Zoals de wind waait, waait zijn jasje.

Yu no si trowmasra fesi ete, dan yu bigin fu meki bedi.
 Je hebt het gezicht van de trowmasra nog niet gezien, maar je begint het bed op te maken.
 Pleeg geen handelingen vooraf eer je zeker weet dat wat je gaat doen om nodige resultaten opleveren.
 Verkoop de huid van de beer niet, alvorens hem geschoten te hebben.

Yu e tek syen nyan wisi.
 Je eet wisi uit schaamte.
 Dik doen, met een lege maag zitten en zich schamen om anderen om hulp te vragen.
 Valse schaamte hebben.

Yu e dyompo fu babun gon na kwata.
 Je springt van babun naar kwata.
 Niet in staat zijn een eigen standpunt in te nemen.
 Van de hak naar de tak springen.
 Zoals de wint waait, waait zijn jasje.

Yu na latiwatrakubi, te wowoyo yagi, ne yu e prodo kon.

Je bent latiwatra kubi, bij het scheiden van de markt kom je aan.

Je komt veel te laat aan, om mee te kunnen doen aan de activiteiten.

Mosterd na de maaltijd.

Yu no breiti taki den krin yu gogo afu pasi, yu e suku bangi fu sidon.

Je bent niet blij dat ze je half verschoond hebben je zoekt een bank om op te zitten.

Geen genoeg nemen met de hulp die jou geboden is.

Ondank is 's werelds loon.

Yu no breit fu si yu omu, yu e aksi san a tyari na kur-kuru.

Je bent niet blij dat je je oom ziet, je vraagt wat hij in de korf heeft.

Wees tevreden met je lot anders krijg je niets van God.

Een gegeven paard, moet men niet in de bek zien.

Yu dresi yasi, yu libi na mama.

Je geneest jasi, je laat de moeder.

Half werk verrichten. Men moet de consequenties aanvaarden van wat men eenmaal begonnen is.

Wie A zegt moet ook B zeggen.

Yu denki yu koni, ma yu no doro mi gron.

Je denkt datje slim bent, maar je bent niet op mijn grond.

Als je geen aanleg hebt voor bepaalde zaken, bereik je nooit een top (hoogte).

Je hebt het of je hebt het niet.

Yu si na bigin, ma yu no si na keba.

Je hebt het begin gezien, maar niet het einde.

Zichzelf door moedwillig optreden schade berokkenen.

Niet afronden waarmee gestart is.

Half werk doen. Het bijltje erbij neerleggen.

Yu musu proberi fu si yu dede na fesi.

Je moet proberen om je dood vooraf te zien.

Voorzorgmaatregelen treffen.

Denk aan de dag van morgen.

Voorkomen is beter dan genezen.

Een appeltje voor de dorst bewaren.

Yu sa mus bai diya futu.

Je zal de poten van een diya moeten kopen.

Als het gevaar dreigt, is het je aangeraden je zo snel mogelijk uit de voeten te maken.

Het hazenpad kiezen.

Yu na karu wiwiri faya.

Je bent vuur van korenbladeren.

Je bent een herrieschopper voor slechts enkele ogenblikken.

Je bent snel uitgeblust.

Een storm in een glas water.

Yu na kaw kaka, yu drei na tapu, yu lala na ondro.

Je bent koeienmest, droog aan de bovenkant en rauw van onderen.

Je anders gedragen dan je in feite bent.

Van boven bont, van onder stront.

Yu no kan ori tu kaw na wan titei.

Je kan geen twee koeien aan een touw houden.

Waag je niet aan een stap te ondernemen, die voor jou verder onuitvoerbaar is.

Niemand kan twee heren dienen.

Teveel hooi op je vork nemen.

Yu gi keskesi pikin finga, a grabu eri anu.

Je geeft de aap een pink, hij grijpt je hele hand.

Wees tevreden met hetgeen je krijgt en je zult er gelukkig mee zijn.

Misbruik maken van de gelegenheid.

Yu wai yu gogo puru na pasi, toku yu ede fadon na piketi.

Je hebt je achterwerk uit de weg gehaald, maar je hoofd viel op piketi.

Trachten om moeilijkheden te ontlopen maar juist midden in grotere moeilijkheden komen.

Yu na maka sneki, san yu mis nanga mofo, yu e fanga nanga yu tere.

Je bent maka sneki, wat je met je mond mist vang je met je staart.

In staat zijn om op verschillende manieren een tegenstander uit te schakelen. Een tweesnijdend zwaard.

Yu e nyan na tigri gron, dan yu e kaka na di fu diya.

Je eet op de grond van de tijger en scheid op die van het hert.

Eerbied en respect hebben voor sterkeren en de zwakkeren vernederen.

Een laffe daad plegen.

Yu na sribi, yu no sabi san e hati ai.

Jij bent de slaap, je weet niet wat het oog zeer doet.

Door onbewuste omstandigheden niet weten wat er in je directe omgeving gebeurt.

Wat het oog niet ziet, wat het hart niet deert.

Dei nen

	MNL.	VRL.
ZONDAG	KWASI	KWASIBA
MAANDAG	KODYO	ADYOEBA
DINSDAG	KWAMINA	ABENI
WOENSDA	KWAKU	AKOEBA
DONDERDAG	YAW	YABA
VRIJDAG	KOFI	AFI
ZATERDAG	KWAMI	AMBA

Een deel van de meest voorkomende woorden in de odo's

Woordenlijst Sranan - Nederlands

A

a	hij, zij het; de (enkelv.); aan; naar
abani	wegloper; schurk
Abeniba	naam van een vrouw op dinsdag geboren
abenye	soort koek
abi	hebben
abia (peri)	kraalsoort
abiti	dierenval
aboma	anaconda
abonu	zie: bonu
abra	over
abrasei	overkant
abri	wachthuisje; 'watblief'
adi	voetzool-gezwel
adyaka	krachtterm
adyakasa	waarschuwend woord
adyanski-dyagadyaga	vogelverschrikker
adyuba	naam van een vrouw op maandag geboren
adyokri	dwerg; soort koek
adyosi	vaarwel; adieu
adube	toeval (ziekte), epilepsie
adompri	knoedelsoep
afadra	slons
afafu	zo-zo, matigjes
afdaki	krotwoning
afersi	zaak, belang
afiba	naam van een vrouw op vrijdag geboren
afit'ai	knap (van uiterlijk)
afito	darmverstopping

afkati

pleitbezorger, advocaat

afkondrei

afgoderij; niet-christelijke religie

afo

voorouder; overgrootouder

afu	half, helft
afufu	spijssoort
(a)frankeri	pronker, pronken, zich opdirken
afraw	figuur bij traditioneel toneel
(a)frekete	godheid van de grond
afru	kraalsoort; bochel
afrontu	belediging, beledigen
agama	marmerleguaan, halsbandleguaan, mopskopleguaan
adyen	opnieuw, alweer
adyersi	zie: gersi
adyida	tromsoort
agu	varken
agumeti	varkensvlees
agupen	varkenshok
agutere	varkensstaart (gezouten)
agra	hagel, jachthagel
agrabu	griep, influenza
agri	eens zijn met
ai	ja; oog; korrel
aibuba	ooglid
aira	aira, zwart-bruine veelvraat; gulzigaard
aisa	godheid van de grond
aisabanya	religieus dansspel
aisakrara	kraalsoort
aisasturu	soort stoel
aiti	acht
aitidei	rouwfeest (na acht dagen)
aitifi	hoektand
aititenti	tachtig
aiwiwiri	ooghaar, wimper
ayagiman	spijssoort
ayi	ja, inderdaad

ayun

aka

(a)kaba

ui

roofvogelsoorten; haak, vasthaken;

zie: kaba

akansa	ingedikte maisbrij
akanswari	veelvraat
akapudyari	onbewerkte tuin
akama-yaw	de dood
akuba	naam van vrouw op woensdag geboren
akubadyendyen	nachtspiegel
(a)kuri	koelie
(a)koto	vingerspel; dilippine
(a)kra	persoonlijke geest, ziel
aksi	vragen; bijl
ala	alle, alles
aladati	ondertussen
aladi	middelerwijl
alayuru	telkens weer
alamala	allen, alles
alape	overal
alasani	alles
alasma	iedereen
alata	rat
alaten	altijd, voortdurend
alatria	vermicelli
alen	regen
alenbaki	regenbak
alenbari	regenton
alenbo	regenboog
alendyakti	regenjas
alenten	regentijd
alenwatra	regenwater
aleisi	rijst
amayesi	soort koek
amaka	hangmat
amakabobi	hangmat-uiteinde
amakatitei	hangmat-touw

amba
ambeiri

naam van vrouw op zaterdag geboren
handbijl

ambesi	aambeeld
ambisi	ambitie
ameti	ham
amlan	gezouten chinese pruim
amra	hamer
amrabasi	voorzitter
anaki	bahama pijlstaart
anamu	tinamoe; ral
anansi	spin
anana	oppergodheid
anansititei	spinrag, spinneweb
anansi tori	sprookje
anbegi	aanbidden
anda	handspan
anga	hangen; samen met
anga-ar	hangerig
angisa	hoofddoek
angu	spijssoort
angorki (ogokri)	augurk
angri	honger, honger hebben
angribere	honger, een hongerige maag
angriten	hongersnood
anitri	Hernhutter, Moravische Broeder Gemeente
anyumara	vissoort
ankra	anker
anu	hand; arm: mouw
ansokobanya	muziekinstrument
artobiaba	kraalsoort
apankra	brandewijn, sterke drank
(a)pinti	tromsoort
apiti	spijssoort
apuku	bosgeest

aputu
apteki
apreikri

knots
apothek
apotheker

apteiti	appetijt
arakaka	moerasschildpad
arakete (arekete)	kortpotige kip
ar'ari	hark, harken
arbro	(in) ademen; uitrusten
ardri	harder, aarder
arede	reeds
ari	trekken
arki	luisteren; hark, harken
ar(u)wepi	kraalsoort
ar(u)waka	Indianen-stam
asandraka	doodsbeenderen
asaw	olifant
(a) sedye	kever
asema(n)	succubus
asenfu (asanfu)	spijssoort
asi	paard
asiboi	stalknecht
asin	azijn
asisi	as(verbrandingsproduct)
asisteri	hulp, helpen
asogri(n)	spijssoort
aswa	wedijveren
asranti	brutaal
ati	spijten, pijn doen;hoed;hart;heet;gloeiend
atibron	woede
atilobi	geliefde
atita	maagziekte
atutu	spijssoort
at'oso	ziekenhuis
atra	tegenwerken
atsiki	tering, t.b.c.

awara

palmsoort

awarasiri	palmvrucht
awari	buidelrat
awaribanyi	soort spel
awedye	geinverteerde
awidya	staf (gebruikt bij winti)
awi(n) si	ofschoon
awun	bultenaar, bochel

B

ba	broeder, vriend
baba	kwijl, kwijlen
babari	lawaaï, ophef
babatiki	kauwstokje voor kleine kinderen
babaw	suf, sufferd
babun	brulaap
bada	zich storen aan
bagasi	bagage
bai	kopen
baiman	koper
baisigri	fiets
baya	hoor(tussenwerpsel)
baka	terug; wederom; na; rug; achter; bakken
bakabaka	stiekum, achterbaks
bakabana	gebakken banaan
bakabini	achterbuurt
bakabreki	voormiddag
bakabirti	achterbuurt
bak(a)dan	achterdam; zitvlak
bakadei	de dagen (of dag) na een gebeurtenis
bakadina	namiddag
bakadyari	achtererf; achtertuin, achterwerk

bakadoro

achterdeur

bakaede	achterhoofd
bakafensre	achtervenster
bakafinga	extraatje, bijverdienste
bakafutu	hiel
bakayari	na nieuwjaar, de eerste maanden van het jaar
bakayesi	achteroor
bakaman	nakomer, volger, helper
bakaneki	nek
bak'anu	elleboog
baka-oso	achterhuis
bakapasi	achterweg, sluiptweg
bakasei	achterkant, achterste
bakaten	later
bak'ati	rugpijn
bakatifi	kies
bakawan	nakomer, latere
bakba	banaan
bakbatitri	suikerdiefje
baki	(houten) bakje
bakra	blanke, inz. uit Nederland
bakrafasi	op zijn Hollands
bakrakondre	Nederland, Europa
bakratongo	Hollandse taal
bakri	bakker
bakriboi	bakkersknecht
bakru	spook, geest
bakr'oso	bakkerij,
baksi	mand, korf, visval
baksis	toegift
balata	wilde rubber
balataman	rubber, tapper

bambai	later straks
bam(b)aku	waterbreuk
bana	(kook) banaan
banabeki	vogelsoort
banalew	slappe vilten hoed
banawtu	benauwd
bangi	bank
banya	dans muziekinstrument
banknotu	halve gulden
banku	vijftig cent
bantama	groot moeras
banti	band; knellen; mooipraterij, vleierij
barba	baard
barbaman	vissoort
bari	schreeuwen
bari	vat ton
barki	balk; bark, boot; 100 gulden
barkon	balkon
barmaskei	gemaskerd bal
barwroko	van de daken verkondigen
bikasi	omdat, daar
bilu	benedenstrooms
bimba	filariabeen
biramba	plantensoort
birbiri	onkruid grasberm
birfrow	buurvrouw
biri	bier
birman	buur
birti	buurt, buurten
bisbisi-woron	aarsmade
bisi	bemoeienis; schuurpapier
bita	bitter; kruidsoort
bitawiwiri	groentesoort

biten

bijtjds

bla'forki	vogelsoort
blaka	zwart, zwart maken
blakabal	een bok schieten
blakaman	neger
blanda	Nederland
blasbarki	blaasbalg; libelle
blaw	blauw
b'nawtu	benauwd
bo	boog
bobi	vrouwenborst; zuigen
bobimerki	moedermelk
bobimofu	speen; tegel
bobiwatra	zog
brabra	pardoes
brada	broer
bradi	breed; uitspreiden
bradyari	oproerig, lawaaierig
brafu	soep
brai	braden
braki	dienblad
brakri	blaker; dienblad; vuilnisbak
branspoiti	brandspuit
branti	uitslag
brantimaka	doornig, oevergewas
brantmiri	haard, kookplaats
brasa	omhelzing, omhelzen
brei	breien
brede	brood
bredebere	binnenste van brood
bredebuba	broodkorst
bredebon	broodboom, broodvrucht
breiki	bleek, bleken
breikri	blik, van blik

brekten

brems

middaguur

onverwacht ontmoeten

brenbren	metalen rommel
breni	blind, verblinden
breniman	blinde
brenki	blinken, glimmen; poetsen
breri	bril
bresì	zegen, zegenen
breiti	blij
bribi	geloven
bribri	snel, voorbarig
brifi	brief
brigadiri	brigadier
bro	adem, ademen; blazen; slag
brudu	bloed, bloeden
brudutitei	ader, slagader
bruya	verwarring, verwarren, verward, rommeli
bruyabruya	erg verwaard, door elkander, verwarrel
bruku	broek
b'rurtu	beroerte
brutbere	bloedworst
brutkrara	bloedkoraal
broin	bruin
broinbonki	bruine bonen
brok'ai	verachting
broki	brug
broko	breken, kapot, versleten; ontmaagdei
brokobatra	glasscherven
brokodei	bijeenkomst of feest dat tot de ochtent doorgaat; bij dageraad thuiskomen
brokodyari	verlaten erf
brokokrosi	vodden
bobo	suf sufferd
boboi	sussen

boboisturu

schommelstoel

boda	feest
bodoi	beduiden, uitleggen
bubu	monster, filaria
buba	huid vel, schil
bugru	metalen kogel (knikker)
bui	armband
buku	schimmel, beschimmeld
buku	stoten; boek
bukudun	bukken
bulansyei	aubergine
buli	jong meisje
b(u)mui	(zich) bemoeien, nieuwsgierig
bun	goed
bun-ai	geluksoog
bun-ati	goedaardig(heid)
B'unb'un	hoest
bun-ede	geluk, voorspoed
bunkopu	goedkoop
bunsibunsi	zonder aanleiding
buriki	ezel
burikiman	karreman
buru	Hollandse boer; afstammeling van Hollandse kolonisten
burukaw	stier
bus'anansi	bosspin, tarantula
busbakru	soort geest
busbusi	bosschage
busdoksi	muskuseend
busdresi	plantaardig medicijn
busi	bos, oerwoud
busikandra	harssoort
bus'ingi	indiaans geest
busiskowtu	groenhartvogel; bospolitie

busititei

buskutu

liaan

beschuit

buskromanti	bosgeest
busmeti	wouddier
busnengre-kandra	harssoort
buta	schoen, laars
butabuta	nachtzwaluw
butbutu	oplappen, half afwerken
butu	boete, boeten
buweigi	(zich) bewegen
bofru	tapir
bogobogo	overvloed, overvloedig
boi	jongen
boigi	buigen
boiti	behalve, buiten (adv.) buitenplaats
boyo	spijssoort
boka	mond, bek
bokadinyu	spijssoort
boketi	boeket, bloemstuk
boketitanta	ruiker-draagster
boko	vissoort
bokoboko	bok
boku(n)	bokking
bokru	bochel,
boktu	bocht, buigen
bomb'l	klein vuurwerk
bon	boom
bonboni	eekhoorn
bonfutu	onderstam
bongo	tromsoort
bongopita	galgenaas; galg; strafplaats
bongro	rommel
bonyo	been, bot, graat
bonki	boon
bonkoro	albino

bonu(abonu)

bonuman

zwarte kunst

medicijnman

borgu	borg, borgen; uitlenen
bori	koken
bonman	kok
borinyan	gekookt
borki	halsboord
boro	boor, boren; insluipen
boni	rond broodje, bol
boroman	ongenode
borsu	borst
bortu	legplank; schoolbord
bosi	zoen, zoenen
boskopu	boodschap
bosu	bos, tros
bosrenki	kort, hemd, boezeroentje; draaikolk
bosro	borstel, borstelen; verslaan (bij sport)
bosroko	borstrok
bosrokoman	vossoort; zwarte baardvogel
boto	boot
botobangi	roeibank
botobanya	soort dansspel
botobarki	achterplecht
botokanti	bootwand
botokindi	bootrib
botolaku	soort
botolo	roeiriem
botoman	roeier, schepeling
botopari	roeispaan, pagaai
botopen	roeipen
botosingi	meiliedje
botowerki	(breeuw)werk
botran	boterham
botri	bijkeuken
botriman	hulpkok(kin)

botro
botrofisi

boter
vissoort

bow	bouwen
bowreri	verbouwereerd
bowtu	dij; bout
brabakoto	gerookt vlees (vis), roken van vlees of vis
brokopranasi	verlaten vestiging
brokos(i)ton	puin
brok'oso	bouwval
brombaisigri	bromfiets
bromki	bloem
bromkidyari	bloementuin
bromkipatu	bloempot
bromkisiri	bloemenzaad
bron	branden, verbrand; meel
bronbron	aangebrande korst
bronknudru	meelknoedels
bropesi	slaap(van schedel)
broso	broos
brotsukru	broodsuiker, geraffineerde suiker
browru	hoge hoed
b'skotu	houten wand, beschot
bwasi (gwasi)	lepra
bwasiman(gwasiinan)	melaatse
basi	baas, baas spelen
basya	opziener(van slaven of Bosnegers)
baskita	mand, draagmand
baskitatitei	bindliaan voor manden
basra	bastaard
bast'r	barsten
bate	instrument voor goudwinning
batyaw	zoute vis (kabeljouw)
bato	stop'(in sprookjes)
bato	kotter
batra	fles

bedaki

kerstmis, kerkerlijke feestdag

bedi	bed
bedyan	Westindische engels
beifi	beven
begi	gebed, bidden; verzoeken, smeken godsdienstige vereniging
beki	bekken, teil
ben	verleden tijd van de
beinen	scheldnaam
beni	bocht, gebogen, buigen
ben(i)foto	(binnen-)fort
benye(abenye)	ongegist, plat brood
benta	muziekinstrument
benti	balk van huis, bint
berati	buikpijn
bere	buik; foetus
berefuru	bekomst
bereman	zwangere
bergi	berg; heuvel
beri	begrafenis, begraven
beiri	bijl
ber(i)pe	begraafplaats
besbesi	allerbeste; knap; dik
besi	best (best doen)
besun	groot cassavebrood
beti	bijten; lokaas
betre	beter
beitri	beitel
bifo(si)	voor, voordat, alvorens, eerst
bigi	groot
bigi-ai	gulzigheid; afgunst
bigidoin	duim
bigifasi	hovaardij, hovaardig
bigifutu	elephantiasis

bigimemre

bigimisi

hovaardij, hovaardig

meesteres

bigin	beginnen
bigisma	volwassene
bigist on	breuk
bika	daar, omdat

D

dabre	coagulatiebak voor balata
dada	aanspreekvorm van tante
dadu	dobbelspel
dagu	hond
dagadagu	machinegeweer
dagublat	groentesoort
daguwesneki	boa constrictor
daki	dak
dala	daalder, dollar
dampu	damp, dampig
damsyan	zeer grote fles
damston	damsteen
dan	dam, dijk; dan
dandan	knuppel
dangra	verwarren, in de war zijn
danki	dank u
dankidanki	alstublieft (smekend)
dansi	dans, dansen
dape (dapre)	daar (ter plaatse)
dat'ede	daarom
dati	dat, die
datmeki	daarom
datra	dokter
datra(fisi)	vissoort
dawra	muziekinstrument

de

zijn bestaan; daar

dei	dag
deibuku	godsdienstig spreukenboek
deibrede	dagelijks brood
deibroko	ochtendgloren
dede	dood, sterven; bot, stomp
dedekisi	doodkist
dedesma	dode
ded'oso	sterfhuis; dodewake
deg(r)edeg(r)e	waggelen, wankel
dukrun	bukken, duiken, wegduiken
dumakuku	domoor
duman	dadennens
dun	intensiteit van verbijstering
dundun	versuft
dungu	breuk, hernia
dungru	duisternis, donker
dungr'oso	gevangenis
dusen	dozijn
dusun	duizend
dofu	doof
dogla	persoon van creools-hindostaanse afkomst
doifi	duif
doigi	duig, penscharnier
doin	duim
doisri	duitser, duits; wants
doistri	duister; duizeling
dokun	spijssoort; bundel natte kleren
doksi	eend
dompu	laten zakken
domri	dominee
domru	(in)wikkelen
don	dom

dondru

dondruston

donder

neolithische bijl

dongo	afzakken, laten afzakken
doni	dubbeltje, tien gulden
donkedonke	onverschillig
donkraki	domme kracht
donman	domoor
dopi	dopje, slaghoedje
dopu	dopen
dor'ai	geringschatting
dorfu	durven
doro	deur, aankomen, doorheen, zeven(w.w.): aldoor
dorodoro	zeef, zeven; door en door; heel erg
dorosei	buiten, buitenkant
dek'ati	moed, durf
deki	dik; dekken (de tafel)
dekta	geheime politie
deim	uitveteren, uitvloeken
deimoni	dagloon
den	zij (mv.) hen, hun; de (mv.)
deinen	dagnaam van persoon
denki	denken
desko	(rassen) discriminatie
desre	dissel
deiten	overdag
di	toen, terwijl; dewelke, hetwelk
dia	hert
diameti	hertevlees
diatutu	hertshoorn
didibri	duivel
didibrikaka	soort geneesmiddel
didibrikondre	hel
didon	liggen
difrenti	verschillende

diyari

diki

van 't jaar

delven, uitpeuteren; uitvissen

dimamaten	vanmorgen
dimun	deze maand
dina	middagmaal
dinari	dienaar (kerk)
dinaten	middag
dineti	vannacht
dini	dienen
diniman	geheim(zinning)
dipi	diep
diri	duur; dierbaar
disei	deze kant
disi	deze
disten	tegenwoordig, thans
ditosoro	huidziekte
diwiki	deze week
dya	hier
dyabradyabra	in vol ornaat
dyadya	oprecht, niet geveinsd, werkelijk
dyaf	bluf, opsnijden
dyaki	vissoort
dyakti	jas
dyam	afsnauwen; porren; waarschuwingsteken; moeilijke situatie
dyamanti	diamant, van diamant
dyanka	hinken
dyaranti	garantie, garanderen
dyari	tuin
dyariman	tuinman
dyarusu	jaloerie, jaloers
dyarususturu	soort stoel
dyaso	hier ter plaatse
dyodyo	geest
dyu	jood

dyugudyugu

dyuka

opschudding

bosneger; bosnegerstam

dyukakondre	door bosnegers bewoonde plaats
dyukanengre	bosneger(bevolking)
dyuku	steken, in of weg steken
dyukudyuku	porren
dyumbi	geest, verschijning
dyunta	verzamelen, bijeenscholen, bijeenkruipen
dyoga	pul, aarden kan
dyoko	laten verstikken
dyokoto	hurken
dyomp'ati	bezorgheid, zenuwachtigheid
dyompo	springen
dyompodyompo	sprinkhaan
dyompofutu	hinkelspel, hinkelen
dyonko	dutten, sluimeren
dyonku	heup
dyonsno	aanstonds, straks
dyorku	stotend, rukkend, schokken
dobru	dubbel, verdubbelen
dobrusten	textielsoort
dodoi	sussen, wiegen
du	doen, dansfeest, magische handelingen uitoefenen
duku	doek
dyendyen	bel
dyebri	tijgergeest, geest
dyeme	zucht, zuchten
dyensi	tegenwerken
dyenti	tegenpartij
dyerdon	tafeltje waarop lijkist staat
dyeri	geel
dyeribaka	geelbagger
dyerikorsu	gele koorst
dyersi	lijken op

dysterori

dyesi

gelijkenis, parabel

gist

dyespi	gesp
dyi	geven; aan, ten behoeve van
dyindya	gember; vissoort
dyindyabiri	gemberbier
dyindyamaka	boomstekelvarken
dyinipi	cavia, guinees biggetje
dosi	spijssoort
dosu	doos; kind na tweeling
dotbraki	vuilnisbak
dotgriki	slons
doti	vuil; aarde; mest
dot'ipi	vuilnisbelt
dotkisi	vuilnisbak
dot'oso	nest van één wesp
dotpowda	textielsoort
dotsani	vuil vaatwerk
dotwagi	vuilniswagen
dow	dauw
dow-watra	dauw
dragi	draagbalk; lijkbaar
dragiman	lijkdruager
drai	draaien
drai-ai	duizeligheid
draibatra	soort spel
draidrai	aarzelen
drai-ede	duizeligheid
draiston	slijpsteen
draitiki	spijbelen
draiwatra	draaikolk
dran	alcohol(meestal als medicijn gebruikt)
drape(dape)	daar (ter plaatse)
drei	droog, drogen
drei-ai	vrijmoedigheid, brutaliteit

dreba
dreifisi

slavendrijver, uitslover
gedroogde vis

dreigi	uitjouwen, plagen, voor de gek houden
dreiginen	scheldnaam, spotnaam
dreigron	wal, het droge
dren	droom, dromen
dreiri	klutsen, dooreen roeren; drillen
dreitiki	roerspatel
dresi	genezen, verbinden; medicijn
dresiman	geneesmeester
dresiwenkri	drogisterijen
dreiten	droge tijd, mierenhout
dreiwatra	dorst
dreiwiri	gedroogde planten
dribi (drifi)	opschuiven; verschuiven; drijven
dribi-udu	drijfhout
dride-wroko	woensdag
drifi	schuiven, opschuiven
drifutu	driepoot
driktoro	directeur
dringi	drinken
dring'oso	kroeg
drungu	dronken, dronkenschap
drunguman	dronkaard
dromofu	dorpel
drompu	dorpel, kozijn
dron	trom
dronbuba	trommelvel
dronman	trommelaar
drontiki	trommelstok
dropu	druppel, druppelen
dwarsbarki	dwarsbalk, hanebalk
dwengi	dwingen
dweiri	dweil, dweilen

E

e	wisselvorm van de
ei	hoog; dam, rits; sur. haas, paca
ebi	zwaar; last, vracht
ed'angisa	hoofddoek
ed'ati	hoofdpijn
ede	hoofd; reden
edeman	hoofdman, aanvoerder
edenten	lang geleden
edewiri	hoofdhaar
e'e	uitroep van lichte verbazing
ei en	ja, inderdaad
efi	indien, of
efu	indien, of
egi	eigen, zelf
eigisani	privé bezit; nationale cultuur
eksempre	voorbeeld
eksi	ei
ekibuba	eierschaal
elle	verlosspel
elen (eren)	haring
empi	hemd
emre (embre)	emmer
ein	en
en	hem, haar, het (obj.)
endri	hinderen
einein	neen
enki	inkt
enkibatra	inktfles, inktpot
enkri	enkel, enige
ensi	zich met armen optrekken
ensri	hengsel

er'eri

er'esi

spijssoort

spoedig, heel gauw

erfu	elf
eri	heel
eridori	soort jongensspel
erki	erwt
eru	helaas, wee!
ertintin	aanhef van sprookjes en fabels
esbiten	onmiddellijk
esesi	ijlings
esi	vlug
eisi	ijs, hijsen
esrede	gisteren
ete	nog

F

fandun	nodig; mee te maken hebben
fanga	vangen
fanowdu	nodig
fansortu	allerlei
fara	ver
farawe	verweg
farsi	vals, wraakzucht, gebroulleerd
fasfasi	betasten
fasi	vast, vastzitten, vastmaken, vastpakken; manier, wijze
fatu	vet, dik
feianti	vijand
feda	pluim, vederbos
feida	wijze van hoofddoek binden
fedu	de dood
feifi	vijf
feidiston	bikkelspel

fengrutu	vingerhoed
feni	vinden
fensre	venster
fensrebangi	vensterbank
ferfi	verf, verven
feiri	vijl, vijlen
fersi	vers; gedicht
fesa	feest
fesdoro	voordeur
fes'ede	voorhoofd
fesi	voor; gezicht
feskoki	schort, voorschoot
fesman	leider
fessei	voorzijde
festifi	voortand, snijtand
feti	zich haasten, oorlog, gevecht, vechten
frankeri (afrankeri)	pronker, pronken
frans'ede	soort hoofdtooi
franskondre	Frankrijk
fransman	Fransman
frans'sei	Frans Guyana
frei	vleugel, vliegen
freida	vrijdag
frede	vrees, vrezen
fredeman	bangerd
frei(frei)	vlieg, vliegje
freketa(afrekete)	spookverschijning
frekti	vlecht, vlechten; ingewikkeld; gecompliceerd persoon
fremu	vermicelli
fremusu	vleermuis
freipostu	vrijpostig
freiri	vrijer, vrijster, vrijen

freiti

fa

vreten

hoe

fadon	vallen
fagafaga	driftig
faya	vuur,brand,heet;licht,electriciteit
faya-ati	woede
fayabro	ophitsing
fayalobi	bloemsoort
fayasneki	slangesoort
fayaston	vuursteen
fayatongo	vlam
fayawatra	heet water; ochtenddrank
fayaworon	glimworm, vuurvlieg
fala	vellen
falawatra	eb
famiri	familie; queue
famirman	familielid; neef
fandisi	verkoping
futubangi	voetbankje
futuboi	loopjongen
futuman	menstruerende vrouw
futupasi	voetpad
fokanti	vierkant
fokofoko	long
foktu	vocht, vochtig, bevochtigen
folopudran	voorloop-rum
fomeri	overgeven, kotsen
fon	afranselen, slaan
fonfon	slaag
fon su	(zieken)fonds
fonteki	wedijveren
forku	vork
foroisi	verhuizen
fosi	voor; eerst
fosten	vroeger

foswan

foto

eerste, voorste

stad

fotoman	stedeling
fotosei	stadskant
fotosma	stadsbewoner
fow	vouw, vouwen
fowru	kip, vogel
fowrupen	kippenhok
fowruwiri	veer
fowr'oso	kippenhok
fowtu	fout
frafra	vluchtig
fraga	vlag
fragatiki	vlaggestok
fraka	vlek, vlekken
frakiman	vrachtdrager, vrachtrijder
frakti	vracht
frakwagi	vrachtwagen
frambow	flambouw
franya	franje
fri	vrij
frifri	wrijven
frigi	vlieger
frigiti	vergeten
friyari	verjaardag
friyar'oso	verjaardagsfeest
frikanderi	frikandel, gehakt; doodmartelen,
frikowtu	verkoudheid, verkouden, snot
friman	vrije, vrijgelatene
frimoni	losgeld, losprijs
fringi	(weg)smijten
fristeri	feliciteren
frita	friture, spijssoort
fr'man	vermanen
frodyaya	flarden

frudu
fruferi

vloed, overstromen
vervelen, plagen

fruku	vroeg; vloek, vervloeken
frumorsu	vermorsen
frustan	verstand; verstaan
frustu	verroest
fruteri	vertellen
frutu	verdrijven
fro(e)wa	meel; stof (pluisje)
fruwondru	(zich) verwonderen
froisi	verhuizen
froiti	fluit, fluiten
froktu	vrucht
fromu	gewiekt, sluw
from(r)u	valse plooï, frommelen
fron (fromu)	vroom
fronsu	koketteren
frow	vrouw
frowsu	kuur, nuk
frowsufrowsu	nukvig
fetkaka	kemphaan
fetman	vechtjas
fet'obia	strijdamulet
fetre	veter
fetrelusu	niet goed wijs zijn (spottend)
fetsipi	oorlogsschip
fiadu	soort taart
figa	vijg
figi	vijgen
figiduku	vaatdoek
fika	blijven, vastzitten
finga	vinger
fini	fijn, dun
finifini-alen	motregen
finyoro	viool

finpeiri

firfiri

vuurwerk

bevoelen, rondtasten

fisbuba	vishuid, schub
fisbonyo	graat
fisboto	vissersboot
fisi	vis, vissen
fisiti	bezoek, bezoeken
fiskari	fiscaal (substituut)
fisman	visser, meeuw, stern schaarbek, ijsvogel
fistereï	smerigheid, vuiligheid
fisti	vies
fistisani	iets vuils, sexuele handelingen
fiti	passen
fya	intensiteit van volledigheid
fyofyo	wants; magische ziekte
flaka	vlek
flaw	bezwijmd, flauw vallen
fo	vier
fodei-wroko	donderdag
fodu	vod, magie
fu	van, voor, om
fufurbakru	kleptomanie
fufuru	stelen
fufuruman	dief
fuga	tegenstaan; verstikken, overweldigen
fugufugu	wollig, ruigharig; rul
fula	met de mond besproeien
fungu	zwam
furantwaortu	verantwoorden
furberdi	zich inbeelden, ingebeeld
furu	vol, vullen; vele
furtrow	vertrouwen
futu	voet, been, poot

G

gaba	houten
gado	god, godheid
gadofowru	huiswinterkoning
gadogi	iets zeer welkoms, zegen
gadomarki	moedervlek
gadomasra	God de Heer
gado-oso	kerk, tempel, offerplaats
gadoprei	religieus dansfeest
gadri	galerij, voorgalerij
gagu	stotteren
gangan	oudje, grootje
gangasu	belhamel
ganguspari	stekelrog
ganya	hasjisj
gansi	gans
gapu	niet slagen, falen
garden	gordijn
gaw	behendig
ge	oprispen
gefrenti	gevel, geveltype
go	gaan
gobi	kleine drink-kalebas
gobiman	lijder aan waterbreuk
gobo	kom
godo	uitgeholde kalebas, wespennest
gosontu	gezond
gudu	dierbaar, rijk, schat
guduman	rijkaard
guduman	oude suikertante
guyaba	vruchtesoort
gogo	achterste

goma

gomakuku

stijfsel(poeder)

spijssoort

gon	geweer
gongosa	kwaadspekerij, kwaadspreken
gongosaman	kwaadspreker
gongosatori	kwaadspekerij, lasterpraat
gongote	bananenmeel
gonsaka	weitas
gori	gulzigaard
gorogoro	strottehoofd, keel(gat)
gosi	beitel, guts
gotro	goot
gowtu	goud,gouden
gowtuman	gouddelver
grabu	grijpen
gran	aanzienlijk; oud
granaki	granaatsteen
gransfiskari	procureur-generaal; aanklager
grangado	oppergod
grangran	droog struikgewas
grani	eer; bejaard
granleriman	bisschop, lid van kerkbestuur
granman	gouverneur, opperhoofd
granmasra	oudere heer
granmisi	oudere dame
granm'ma	grootmoeder
granmorgu	grauw munnik
granp'pa	grootvader, oudje
gransma	voornaam persoon; oudere
grantangi	bijzondere dank
grantata	grootvader
granwe	reeds lang
grapi	galop, draven
grasbarki	libel
grasi	gras, glas

gratfisi

grati

ongeschubde vis, gladvis

glad, gladstrijken

grebi	graf
grefi	griffel
grogen	wrat
greni	grendel
gri	eens zijn met
gridi	gierig; gulzig
gridiman	gierigaard; gulzigaard
grigri	intensiteit van snel lopen
grikibi	vogelsoort
grin	meel; fijn maken
grio	cicade; iemand die gilt
gritgriti	rasp
griti	raspen
gruba	onbehouwen; haastig
gro	groeien
gruma	schrobben op wasplank
grumi	wasplank
grun	groen
grunbita	sterke-drank-soort
grundjakiten	lang geleden
gruntu	groente
grofu	grof, ruw; groot
gron	grond, veld
gronfutu	voet, voetstuk
grongado	godheid van de grond
gronmama	godin van de aarde
gron-nyanyan	spijs- of plengoffer voor de aarde
grontapu	aardbodem, wereld
gronwinti	godheid van de grond
groskin	kippevel, huiverig
groto	gort
gwasi	zie: bwasi
gwe	weggaan

gwentí

gewoonte, gewoon zijn, gewennen

I

i	wisselvorm van joe(jij)
ia	ja
ibri	elke
ibriwan	elkeen, ieder afzonderlijk
ifrouw	juffrouw
ingi	indiaan, indiaans
ingibangi	maanslang
ingikawna	indiaanse dans
inginkondre	indianendorp
ingipokoe	indiaanse muziek (of trom)
ingisneki	slanke boomboa
ingitongo	indiantaal
ingrisiboru	spijssoort
ingris(i)man	Engelsman
ingrisipranga	vurenhouten plank
ini	binnen
inisei	binnenkant
iniwanten	wanneer ook
iniwan	wie-ook, ieder van allen
ipi	hoop, stapel, menigte
ipsi	stevig, fors, uitgegroeid
iri	hiel
isri	ijzer
isrifowru	vliegtuig (grappig)
iti	smijten

Y

y	wisselvorm van yoe
yaba	naam van vrouw op donderdag geboren
yagayaga	rijshout; verfomfaaid
yagi	wegjagen
yaya	oudje
yayo	zwerven
yayokrabu	krabbesoort
yoyolobi	trouweloze liefde
yoyoman	zwerfer
yayomira	mieresoort
yayo-uma	lichtekooi
yaki	kledingstuk
ya (m)paneisi	javaan, javaans
yamsi (nyansi)	aardvruchtesoort
yana	ginds
yanasei	generzijds
yando	pralen bij lijkstatie
yaneifri	jenever
yanga	dansen
yapi(yapi)	aap
yap'yapi	zacht vlechtstro
yapon	jurk
yarfrei	termiet
yari	jaar; el
yaribaka	geelbagger

binnenkant achterplat

Afkortingen:

S.O.	-	Surinaamse odo
L.V.	-	Letterlijke vertaling
N.O.	-	Nederlandse omschrijving
N.S.	-	Nederlands spreekwoord, gezegde of uitdrukking.

Bij de letterlijke vertaling zijn bepaalde Sranang woorden opzettelijk niet vertaald.
Dit om de gemakzuchtige lezer te dwingen de woordenlijst te raadplegen.

Biografie

Naam : Hoen
Voornaam : Guno
Geboorte datum : 26 november 1922
Geboorte plaats : Paramaribo (Suriname)
Opleiding : ULO
Cursus algemene ontwikkeling
Interne opleiding Sociale Zaken en
Arbeid + voortgezette opleiding (I.O.S.A.
diploma)

LOOPBAAN

1942-1946 Militaire Dienst (schutterij)
1946-1951 Agent van Politie
1951-1961 Onderopzichter Planbureau Suriname
1961-1983 Ministerie Arbeid en Sociale Zaken
respektievelijk als 2e, 1e en
Hoofdonderzoek ambtenaar - Dienst
Algemeen Maatschappelijke Zorg.

1971-1973	Distrikts Ambtenaar Ministerie Arbeid en Sociale Zaken.
1976	6 maanden stage welzijn Stichtingen in Nederland.
1973-1983	Hoofd Inspecteur - Diensthoud van de Dienst Inspektie - Min. Sociale Zaken.
Januari 1983	Gepensioneerd als Hoofd Inspecteur van het Ministerie van Sociale Zaken.

Sport

Twintig jaar topvoetballer van Suriname. Goed voor 82 interlandwedstrijden in S.V.B.-verband, in en buiten Suriname.

Heeft jarenlang op niveau verschillende takken van sport beoefend zoals: basketbal, korfbal, cricket en dammen.

Ongeveer 10 jaar als assistent voetbal trainer gewerkt op het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling, afdeling Cultuur en Vorming.

Vijftien jaar sportcommentator bij radio, televisie en krant.

Vier eindronden W.K. voetbal als sportcommentator bezocht, n.l.

1970 Mexico - 1974 West-Duitsland - 1978 Argentinië - 1982 Spanje.

Jarenlang Surinaamse dambond adviseur. Official 1976 eindronde Suiker Honig damtoernooi in Nederland. Official 1982 eindronde W.K. damtoernooi Sao Paolo (Brazilië).

Schrijver van deel 1 + 2 van het boek 'Surinaamse Sporthelden uit ons verleden'.

Vanaf 1958 politiek gelieerd aan de N.P.S. (Hoofd propagandist).

Drie keer kandidaat voor het parlementschap.

Gehuwd geweest met Ine, Nita Vasilida (nu wijlen), uit welk huwelijk 5 jongens en 3 meisjes geboren zijn.